

Role nízkoprahových zařízení v životě romských dětí a mládeže ve Vsetíně

Radka Šimčíková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka Šimčíková**
Osobní číslo: **H13210**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Role nízkoprahových zařízení v životě romských dětí a mládeže ve Vsetíně**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti nízkoprahových zařízení, edukace romského dítěte a sociální práce.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazníku v nízkoprahových zařízeních.
Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledku výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALVÍN, Jaroslav. Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém. Praha: Hnutí R, 2004. ISBN 80-86031-48-9.

ŠOTOLOVÁ, Eva. Vzdělávání Romů. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0227-0.

ŘÍČAN, Pavel. S Romy žít budeme - jde o to jak. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-410-9.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie osobnosti. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-802-4618-236.

BAKALÁŘ, Petr. Psychologie Romů. Praha: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-180-8.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

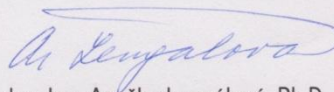
Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

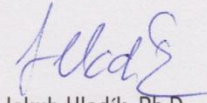
Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....
15. 4. 2016

.....
Přímecí

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předmětem této bakalářské práce je role nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v životě romských dětí a mládeže ve Vsetíně. Nízkoprahové zařízení hraje významnou funkci v životě romských dětí a mládeže nejen z hlediska smysluplného trávení volného času, ale zároveň tato sociální služba působí jako prevence před rizikovým a problémovým chováním. Nízkoprahové zařízení se snaží přivést děti a mládež z ulice do příjemného a bezpečného prostředí a nastartovat jejich lepší životní dráhu. Smyslem bakalářské práce je prokázat důležitost a potřebu této sociální služby pomocí kvantitativního šetření v jejich přirozeném prostředí.

Klíčová slova:

Romové, nízkoprahové zařízení, volný čas, volnočasové aktivity, majorita, minorita, uživatel nízkoprahového zařízení

ABSTRACT

Aim of this bachelor thesis is to show the importance of the Low-Threshold Facilities in the lives of Gypsy children and teenagers in Vsetin. Low-Threshold Facilities play an important role not only from the view of meaningful free time spending but also as a social service which influences and prevents problematic behaviour of Gypsy children and teenagers. Low-Threshold Facilities are trying to encourage these young children and teenagers to leave the streets and joint the pleasant and safe environment as it can help them and prepare them for better start in life. The aim of this bachelor thesis is to proof the importance and the need for these social facilities with the help of quantitative survey in the natural living environment of Gypsy children and teenagers.

Keywords:

Gypsies, low-threshold facilities, leisure time, leisure activities, majority, minority, user of threshold facilities

Poděkování:

Na tomto místě děkuji svému vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné a pedagogické vedení, cenné rady, vstřícnost a trpělivost při konzultacích. Zároveň děkuji svému synovi Lukášovi za ochotu, pomoc a podporu při studiu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	12
1.1 O LITERATUŘE DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	16
1.3 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	18
2 ROMSKÉ DĚTI A MLÁDEŽ V NÍZKOPRAHOVÉM ZAŘÍZENÍ	21
2.1 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ JAKO SOCIÁLNÍ SLUŽBA	22
2.1.1 Formy služeb NZDM	24
2.1.2 Základní principy NZDM	25
2.1.3 Charakteristika procesu užívání služby NZDM	26
2.2 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ VE MĚSTĚ VSETÍN	27
2.2.1 NZDM Centrum Archa	27
2.2.2 NZDM Zrnko	28
2.2.3 NZDM Rubikon	29
3 ROMOVÉ A JEJICH KULTURNÍ TRADICE JAKO DŮLEŽITÝ ČINITEL OVLIVŇUJÍCÍ SOCIÁLNÍ PRÁCI V NÍZKOPRAHOVÉM ZAŘÍZENÍ	32
3.1 ROMIPEN JAKO VÝRAZ HLUBOKÉ ROMSKÉ KULTURY	33
3.2 ROMSKÁ KULTURA, RODINA, ŠKOLA	35
3.2.1 Romské zvyky a tradice	35
3.2.2 Romská rodina a postavení dítěte v romské rodině	37
3.3 SPECIFIKA ROMSKÉHO DÍTĚTE VE VOLNÉM ČASE.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	42
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	42
4.2 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	42
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	42
4.4 STANOVENÍ HYPOTÉZ	43
4.5 VÝZKUMNÝ CÍL	43
4.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	43
4.7 TECHNIKY VÝZKUMU	44
4.8 ČASOVÝ PRŮBĚH	44
4.9 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	45
5 INTERPRETACE A ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	47
5.1 TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ	54
6 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	59
6.1 DISKUSE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	62
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68

SEZNAM TABULEK.....	69
SEZNAM PŘÍLOH.....	71

ÚVOD

V každé společnosti jsou děti a dospívající mládež, které se snaží najít hodnoty, které budou během života vyznávat, budou mít svůj hodnotový žebříček, své názory, a tím tak budou utvářet svoji osobnost. Tato cesta má jediný cíl a to stát se plnohodnotným členem společnosti.

Nemůžeme zapomínat na to, že tato cesta je u romských dětí a mládeže určitým způsobem ztížena. Ať už se jedná o jazykovou bariéru, jiné vyznávání hodnot, kultury, způsobu života nebo o předsudky ze strany majoritní společnosti. Proto je velmi důležité tyto děti a mládež naučit, jak mají správně vynaložit se svým volným časem. Společnost vychází těmto dětem a mládeži vstříc a snaží se jim poskytnout možnost, jak aktivně trávit svůj volný čas. Nenabízí jim však jen trávení volného času aktivním a smysluplným způsobem, ale také pomáhá při zvládnání problémů, které přináší každodenní život, a to jak v jejich rodině, tak ve škole nebo i v širším okolí. Mnohé z těchto dětí a mladých lidí totiž nejsou připraveny na řešení problémů, a proto potřebují radu a pomoc.

Právě taková zařízení, která se nacházejí v celé řadě měst, a říká se jim „nízkoprahová“, dokazují, že existuje možnost pomoci této cílové skupině. Název „nízkoprahová“ je odvozen od toho, že neodrazuje od vstupu do takového zařízení a děti se nemusí bát tady vstoupit. Asi největší výhodou nízkoprahových zařízení je to, že nejsou zpoplatněny.

Hlavním cílem naší bakalářské práce je poukázat na to, jak malou či velkou roli hrají nízkoprahová zařízení v každodenním životě romských dětí a mládeže ve Vsetíně. Myslíme si, že ještě v současné době je mezi námi mnoho dětí a dospělých, které nízkoprahová zařízení odsuzují a neznají pravý důvod působení těchto zařízení v jejich městech.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

V této části práce se zabýváme rešeršemi dostupné literatury domácí, světové a cizojazyčné, hovoříme o vztahu mezi zvoleným tématem a sociální pedagogikou a charakterizujeme vybrané pojmy, které se vztahují k tématu bakalářské práce.

Jak Navrátil ve své publikaci *Romové v české společnosti* (2003, s. 35) uvádí, jsou Romové považováni za sociálně vyloučenou skupinu. Sociální vyloučení je procesem, který určité jednotlivce, rodiny, případně celé skupiny nebo komunity omezuje v přístupu ke zdrojům potřebným pro participaci na sociálním, ekonomickém, občanském i politickém životě společnosti.

Za příčinu sociálního vyloučení je považována chudoba, diskriminace, nízké příjmy, nižší vzdělanost, zdevastované životní prostředí. Vlivem tohoto procesu jsou lidé odpojeni od důležitých institucí a služeb, sociálních sítí a rozvojových příležitostí, které jsou jinak běžně dostupné pro většinu obyvatelstva. Sociální vyloučení má negativní následky nejen pro skupinu, která je jím postižena, ale také pro společnost, ve které k němu dochází. (Navrátil, 2003, s. 34)

Práce s romským etnikem, tak jako s jakoukoli menšinovou skupinou, musí být založena na odpovídající znalosti kulturních charakteristik, jakými jsou normy, hodnoty, tradice a sociální instituce dané menšinové skupiny a na znalosti důsledků zkušenosti dané menšiny se znevýhodněním. Menšinová realita se promítá do vztahů s okolním světem, tedy i do vztahů k sociálnímu pracovníkovi. Ten může být vnímán jako vítaná pomoc, nebo naopak jako někdo cizí, kdo by se neměl vměšovat do věcí, se kterými nemá žádné zkušenosti a nic společného.

Z pohledu sociální pedagogiky je velmi důležité, aby práce s dětmi a mládeží romského etnika byla účinná, produktivní a směřovala k vymezeným cílům a k novým možnostem. Za tímto účelem jsou státem nebo neziskovými organizacemi zřizována nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM).

NZDM a jeho činnost je definována jako služba usilující o sociální začlenění s kladnou změnou v životě dětí a mládeže, které se nacházejí v nepříznivé životní situaci. Služba poskytuje pomoc, podporu a informace klientům a uživatelům a její primární snahou je zamezit sociální okluzi svých klientů a uživatelů. (Pojmosloví, kolektiv autorů, 2008, s. 3)

1.1 O literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné

Domácí literatura poskytuje informace nejen o způsobu trávení volného času uživatelů nízkoprahových zařízení (Matoušek, Kroftová, 2003), hovoří také o možnostech způsobu vzdělávání Romů (Průcha, 2001, Šotolová, 2011). Informace zobrazující historii, kulturu, tradice, náboženství odrážejí publikace hovořící o některých menšinách na území České republiky, včetně Romů (Balvín, 2000, Horváthová, 1998). Potřebu pro pochopení toho, jak smýšlejí Romové, o jejich nepřizpůsobivosti a celkové nedůvěře k majoritní společnosti přináší díla, která se zabývají pronásledováním, zabíjením a genocidou Romů od 18. století (Balvín a kol., 1996, Nečas, 1999).

Domácí literatura se tématem romského etnika, kulturou, tradicemi a historií zabývá v mnoha publikacích. Je potřeba také uvést, že i samotní Romové jsou spisovateli v domácí literatuře.

Velmi důležitou publikací pro účely naší bakalářské práce je kniha **Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém** (Balvín, 2004), která sleduje vztahy mezi pedagogickými cíli, podmínkami a prostředky výchovy a vzděláváním romských žáků. Podstatou a prioritou je dosažení edukace romského žáka na takovou úroveň, aby se stal rovnoprávným členem společnosti. Publikace evokuje k zamyšlení, aby člověk přihlížel ke kulturním, etnickým, psychologickým a sociálním aspektům, ve kterých Romové vyrůstají, žijí a jsou jimi ovlivňováni. Romské dítě žije ve stálém kontaktu s dospělými, děti a rodiče žijí ve vzájemné úctě. Romská komunita poskytuje dětem nejen bezpečí, pocit opory a zázemí, ale připravuje ho také na budoucnost, která je postavena na tradicích a ochranou před neznámým. Další kapitoly zdůrazňují vyvinutí maximálního úsilí, které musí vynaložit škola, aby si romského žáka získala. Nežádá se totiž stává, že romští rodiče mají na školu špatné vzpomínky, a ty pak přenášejí i na své děti. Velmi důležitým aspektem je zdůraznění překonání prvotního strachu ze školy a rozvíjení své identity, na což existují programy výchovy a vzdělávání pro romské žáky.

Kniha **Romové v české společnosti** (Navrátil a kol., 2003) pojednává o práci sociálních pracovníků v rámci etnických menšin, vysvětluje problém sociálního vyloučení jako problém celé společnosti, uvádí modely sociální práce, které jsou v souvislosti se sociální prací s menšinami hojně uváděny. Publikace uvádí pohled na problémy ve vztazích mezi Romy a majoritou z hlediska konceptu sociálního vyloučení. Je také inspirací pro všechny, kteří pomocí textu hledají svůj úhel pohledu na věc.

Kniha **Psychologie Romů** (Bakalář, 2004) přináší pokus porozumět romské problematice z hlediska moderní psychologie. Je krokem k pochopení celé romské problematiky v širším teoretickém kontextu. Zobrazuje projevy odlišných vzorců chování a jednání u Romů, seznamuje s jejich životním stylem, náhledem na společnost a zkoumá některé další aspekty romství.

Publikace **Romové a volný čas** (Balvín, 1997) je sborníkem více autorů, kteří vyjadřují svůj názor ohledně otázky romského etnika, jeho kultury a tradic. V souvislosti s těmito náhledy poukazuje také na způsob trávení volného času Romů a přístup k pomoci trávit volný čas takovým způsobem, aby byl využitý efektivně a prospíval k rozvoji jejich osobnosti. Kniha podává přehled organizací, které nabízejí pomoc romským dětem smysluplně trávit a využívat svůj volný čas a zabývá se tematikou volného času jako takového. Je velkým přínosem nejen pro sociální pedagogy, ale také pro všechny, kdo s romskými dětmi a mládeží pracují a v této oblasti se pohybují.

Velmi přínosný zdroj informací přináší publikace **Romové v České republice včera a dnes** (Nečas, 1999). Pojednává o historii Romů a jejich původu, přináší informace o tom, kdy se nejen v České republice, ale postupně v celé Evropě vytvářel negativní pohled na Romy. Šlechta hledala na Romech chyby, vydávala neustále různá nařízení a snažila se v romských řadách najít viníky. Lze říci, že největší nesnášenlivost vůči Romům panovala za vlády Marie Terezie a Josefa II. V této době docházelo ke snahám násilně Romy začlenit do společnosti a zábránám v jejich kočovném životě. Kniha rovněž přináší pohled na období mezi válkami a romskou genocidu v období 2. světové války.

Publikace určená nejen pro sociální pedagogy, ale i laickou veřejnost, **Základy sociální práce** (Matoušek a kol., 2001) nás seznamuje s historií a současnými trendy v sociální práci. Pojednává o tématu sociální práce z hlediska filozofického a náboženského, srovnává sociální práci ve vztahu k sociální politice. Podrobně se věnuje významným současným paradigmatům a teoriím sociální práce. Pro účely naší bakalářské práce je významný popis různých modelů v práci s menšinami.

Zahraniční literatura rozšiřuje pohled na studované téma a obohacuje novými a různorodými poznatky.

Kniha **Rómovia, cigáni, kočovníci** (Liégeois, 1995) je velkým přínosem informací důležitých nejen pro sociální pedagogy, sociální pracovníky, romská občanská sdružení, ale i pro ty, kteří se romskou otázkou zabývají v užším kontextu. Zodpovídá na otázku, jak s Romy

lépe spolupracovat a pochopit je, přibližuje jejich kulturu, tradice, hodnoty, historii. Kniha je rozdělená do dvou částí, a to sociálně – kulturní a sociálně – politické, umožňuje tedy pohled ze dvou různých úhlů. Pomáhá nám pochopit cikány a kočovníky, ukazuje, jak mají Romové bohatou kulturu, temperamentní životní styl, odlišný pohled na svět a sílu v překonávání životních událostí. Romové svou sílu ukázali v průběhu dějin, v době kdy byli pronásledováni. Dílo zachycuje Romy jako lidi, kteří jsou většinou společností často podceňováni, mají složitou a nezáviděníhodnou minulost, ale upřednostňují svoji rodinu, náboženství, kulturu. Kniha je návodem, jak Romy lépe pochopit, vcítit se do jejich života a neodsuzovat je dříve, aniž by člověk jejich život poznal.

Dílo **Cikáni** (Fraser, 1998) vypráví o kočovnicích, kteří se v období středověku objevili u hranic západní Evropy. Osvětluje nám, proč se vždy s jejich objevením na různých místech světa vyskytly otázky týkající se jejich příchodu a setrvání na daném místě. Knihu lze chápat jako ucelený pohled na minulost, ale i aktuální současnost Romů. Podle autora se Romové v raném novověku dostávají na okraj společnosti, jsou z této společnosti vytěšňováni, neustále jsou také pronásledováni. Nabízí se zde srovnání s tragickým osudem Židů, avšak s tím rozdílem, že tato kapitola dějin nebyla historiografií dostatečně reflektována. Kniha je především historickým obrazem poukazujícím na kočovný život Cikánů. Dílo obsahuje velké množství ilustrací, které čtenáři usnadňují pochopení nelehkého života romských kočovníků.

Kniha **Náš život – Amáro Trajo** (Stojka, Pivoň, 2003), která obsahuje slovensko – romský text, popisuje všechny důležité momenty v životě romského člověka, jakými jsou křest, zasnubky, svatba, pohřeb, atd. Velmi zajímavým aspektem je popis a způsob romského soudnictví, role muže a ženy v olašské společnosti, důležitost a přítomnost romské kultury. Autor teoreticky rozebírá každou kapitolu, do které vnáší i svoje osobní zkušenosti. Je zde rozebírán pojem „Romstvo“, který v konečné podobě vyjadřuje určitá pravidla, zvyky a zásady, které by měl každý správný Rom znát a dodržovat. Kniha je doplněna řadou autentických fotografií, které publikaci dodávají na atraktivitě.

Cizojazyčná literatura nám podává obraz ze života Romů v jiných zemích. Některé pohledy na problematiku Romů zůstávají stejné, jindy se projevuje rozdílný náhled na romské etnikum.

Dílo **Romani culture and Gypsy identity** (Acton, 1999) zobrazuje situaci Romů ve světě ve 20. století, poukazuje na jejich postavení v rámci ostatního společenství, na jejich kultu-

ru a kočovný život. Dílo je rozděleno přehledně do pěti kapitol, první tři kapitoly se zabývají životem Romů ve Velké Británii, další kapitola Romy v Austrálii a závěrečná kapitola nás uvádí do celkového problému charakteristiky Romů. Jako velmi pozitivní se jeví skutečnost, že společnost nezůstává k Romům lhostejná, snaží se o jejich integraci, klidné soužití, a například Velká Británie pojala za důležité vyřešit povinnou školní docházku romských dětí, které kočovaly se svými rodinami.

Publikace **Situation of Roma Minority in Czech, Hungary, Poland and Slovakia** (Balvín, Kwadrans, 2010) pojednává o romské problematice v rámci Víšegrádské skupiny, hovoří o tématech sociálních a vzdělávacích skupin Romů a obsahuje studie osob, které pracují s romskou menšinou. Kniha je rozdělena do dvou částí, z nichž jedna část pojednává o ekonomické a sociální situaci Romů, druhá část se věnuje výchově a vzdělávání Romů v různých zemích světa a zabývá se metodami, které mohou pomoci ke vzdělávání romských žáků.

Sborník **New faces of antigypsyism in modern Europe** a jeho část **Social and economic base of antigypsyism** (Acton, 2012) uvádí, jak důležité jsou pro člověka materiální a duchovní hodnoty, které však působením ostatních lidí mohou být potlačeny v negativním slova smyslu a v konečném důsledku mohou být zapomenuty. Zmíněny jsou minulé režimy, jejich právo vyšší vrstvy a nadřazování některých skupin nad ostatními. Je zde poukazováno na rasistické tendence vysoce postavených jedinců a v kontrastu s tím na důležitost ukončení proticikánských postojů. Autor na ukázkách zdůrazňuje, že smyslem v dnešní době je odpoutat se od stereotypů, rasismu, nenávisti a nesnášenlivosti, a že je potřeba posilovat mír, rovnost a zájem o problematiku ostatních.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika patří mezi aplikovaná odvětví pedagogiky zabývající se pomocí ohroženým a sociálně znevýhodněným skupinám mládeže i dospělých. Je považována za samostatnou, společenskou, hraniční disciplínu s transdisciplinárním charakterem. Pomoc spočívá v práci s určitými cílovými skupinami v jejich přirozeném prostředí, v obvyklých místech a časech jejich setkávání. Cílovou skupinu představují převážně děti a mládež žijící rizikovým (asociálním) způsobem života, jedinci ohrožení sociálně patologickými jevy (drogově závislí, prostitutky, děti a mládež ulice).

„Sociální pedagogika jako životní pomoc je pozitivní pedagogikou, jejímž cílem je v systému komplexní péče poskytnout pomoc dětem, mládeži a dospělým pomocí hledání optimálních forem pomoci a kompenzací nedostatků. Cílem je přeměna lidí a společnosti prostřednictvím výchovy. Jde o proces výchovné péče a ochrany směřující k integraci a stabilizaci osobnosti.“ (Bakošová, 2011, s. 24)

V dnešní době se stal tento obor nezbytnou součástí sociální oblasti a vzdělávání, poskytuje podporu nejen dětem, ale i dospělým, vytváří cíle pro pěstování a modelování sociálně spravedlivého prostředí.

Rozhodující součástí sociální pedagogiky je naučit mladé lidi převzít zodpovědnost za své chování, a to prostřednictvím sociální výchovy. Dle Krause (2008, s. 184) se sociální výchova zaměřuje na to, aby v uživatelích nízkoprahových zařízení podporovala rozvoj osobních schopností, které prospívají jak samotnému klientovi, tak celé společnosti. Uplatňovat sociální výchovu můžeme i v práci s romským etnikem. Tato oblast poskytuje jedinečnou příležitost učinit výchovu skutečně sociální ve smyslu utváření vztahu, motivace ke vzdělání a celkového osobnostního rozvoje jako předpokladu zařazení problémových jedinců do společenského života.

Dle Krause (2008, s. 187) se v rámci práce s romskou mládeží velmi uplatňují sociální asistenti, kteří svým klientům nabízejí alternativní způsoby trávení volného času s cílem orientovat je na společensky akceptovatelné aktivity a také na zdravý způsob života. Asistent vede klienty k zodpovědnosti při všech životních rozhodnutích a upevňuje jejich důvěru v možnost nových začátků. Z praxe rovněž vyplývá, že v případě potřeby mladí lidé vyhledávají raději pomoc sociálního asistenta než podporu lidí spjatých se státními institucemi.

Dle Bakošové (2005, s. 37-38) potřebuje romská rodina speciální sociálně-výchovnou práci. Romské dítě potřebuje pomoci při získávání potřebných hygienických návyků, rozvíjení gramotnosti, podpory ve výchově a ve vzdělávání, při péči o zdraví. Důležité je také rozvíjet talent romského dítěte – talent ke zpěvu a k tanci. Nepochybně nejdůležitější je pěstovat jeho vztah k práci. Důležitost zvýšeného zájmu o romskou rodinu je daná tím, že většina romských rodin žije na sociálních dávkách, rodiny jsou více generační a početnější.

Sociální pedagogika působí nejvýrazněji v oblastech prevence – profylaxe, a následné reedukační působení kompenzuje negativní projevy chování. Jako sociálně pedagogickou prevenci chápeme působení sociálního pedagoga v oblasti výchovy, kde je hlavním fakto-

rem působení na rozvoj osobnosti. Jde tedy o rozbor aspektů působících v oblasti rodiny, vrstevnických skupin a společenských organizací.

1.3 Vymezení základních pojmů

V naší bakalářské práci jsou používány pojmy, které si nyní vysvětlíme. Dnešní doba přináší stále nové informace, ve kterých se mnohdy nedokážeme orientovat. Některé pojmy jsou zaměňovány nebo naopak se vyznačují nedostatečným vysvětlením. K dané problematice je občas těžké přiřadit správný termín, ten musí mít svoji kvalitu a přesnost.

Etnická menšina je dle Matouška (2003, s. 63) skupinou obyvatel ve státě, která se vyznačuje odlišností ve svých tradicích, kulturních zvyklostech, jazyku. Může se odlišovat případně i tělesnými znaky svých příslušníků. Etnická menšina se vyznačuje obvykle menší reprezentací ve významných společenských pozicích a má nižší společenské postavení. Příslušníci etnických menšin bývají ve vyspělé společnosti často právě na okraji společnosti, mají horší přístup ke vzdělání, na trh práce. Práce s etnickou menšinou vyžaduje znalosti k jejich kultuře a zvyklostem.

Komunita je, jak uvádí Matoušek (2003, s. 92) pojem pro společenství lidí žijících a kooperujících v jedné instituci nebo v jedné lokalitě. Komunita se vyznačuje svými způsoby komunikace, má svoje hranice, které jsou pro okolí více či méně propustné. Pro lidi v komunitě znamená potřebu blízkosti, intimity, rozšířeného domova.

Nízkoprahové zařízení dle Matouška (2003, s. 126) je zařízení, které se vyznačuje mírou dostupnosti pro všechny klienty bez nutnosti se objednávat, udávat vlastní totožnost, umožňuje klientovi vstoupit do zařízení anonymně. Nízkoprahová zařízení jsou určena dětem a mládeži, které tráví svůj čas neorganizovaně, potulováním se po ulici. Vstup do těchto zařízení není podmíněn finančně, klient může kdykoli přijít a kdykoli odejít. Zařízení poskytují klientům a uživatelům poradenské a preventivní aktivity, nabízejí bezpečný prostor pro povídání, svěřování se se svými problémy. Zároveň slouží jako poradenský a sociální servis pro děti a mládež v sociálně vyloučené lokalitě. V každém zařízení přitom platí přesně daná pravidla, která zakazují užívání alkoholických nápojů, drog a jiných omamných látek, násilí či šikanu. Věková hranice pro uživatele nízkoprahových zařízení představuje velké rozpětí – tyto kluby mohou navštěvovat děti a mládež od 6 do 26 let vě-

ku. Pro uživatele jsou připravovány různé aktivity, které jim dovolují zapomenout na život na ulici, v komunitě, či v horších sociálních a ekonomických podmínkách.

Romistika (též **ciganologie** nebo **romologie**) je obor filologie, který se zabývá studiem jazyka, dějinami a kulturou Romů. Za zakladatele romistiky, která je součástí lingvistiky a etnografie, patří u nás doc. PhDr. Milena Hübschmannová. Významní představitelé této oblasti u nás jsou například Ctibor Nečas, Jana Horváthová nebo Viktor Elšík.

Romové jsou jedním z nejpočetnějších etnik, jehož kořeny sahají do středověké Indie. Nejpočetnější skupiny Romů žijí v Evropě a v Americe. Ne všechny skupiny Romů označují sami sebe „Rom“, hlásí se ke společnému původu na základě dichotomie Rom – gádžo (nerom). Romové přišli do Evropy z blízkého východu na počátku 14. století, oddělili se nejspíše od etnika Domů, což je indoevropská etnická skupina žijící především v severní Africe, Na Blízkém a Středním východě a v Indii. Nejvýznamnější a nejpočetnější skupinou jsou Slovenští Romové, zvaní „Rumungři“, kteří začali po 2. světové válce osidlovat území Čech a Moravy. Další významnou větví Romského národa jsou olašští Romové. Romové patří mezi skupiny zranitelné sociálním vyloučením se všemi důsledky, jako jsou nízká úroveň vzdělání, následná dlouhodobá nezaměstnanost, kriminalita a devastace životního a sociálního prostředí.

Romský jazyk se řadí mezi indoevropské jazyky, není jednotným jazykem v důsledku kočování romského obyvatelstva. Díky územním přesunům Romů existuje několik hlavních dialektů romského jazyka, ale i přesto se Romové spolu domluví. Výslovnost romštiny je fonetická, víceméně se shoduje s pravopisem. Romský jazyk má osm slovních druhů a osm pádů. Slovní zásobu romského jazyka tvoří slova původní, přejatá i nově vytvořená.

Uživatel služeb, klient je fyzická nebo právnická osoba, která má zvláštní potřebu, na niž služba reaguje. Mladé lidi a děti, s nimiž v rámci služby pracujeme, nazýváme pro jednoduchost uživateli nebo klienty.

Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy nebo pracovní čas) a čas tzv. vázaný, který zahrnuje biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, domácí práce, pečování o děti, dojíždění za prací a další nutné mimo-pracovní aktivity. Volný čas vytváří pro člověka dobu, kdy můžeme odpočívat a věnovat se zábavě, rozvíjet své zájmy, zlepšovat si pracovní podmínky a kvalifikaci, účastnit se na veřejném životě. Podle Hájka, Hofbauera a Pávkové (2008, s. 11) chápeme aktivity a instituce volného času jako součást společenské struktury. Volný čas charakterizují diferenci-

ační faktory – demografické, národnostní, zdravotní, majetkové, třídní nebo profesní. Volnočasové aktivity zahrnují bohaté spektrum tradičních, nových, spontánních i organizovaných činností, které přinášejí odpočinek, uvolnění, individuální i společenské zážitky, nové poznání, trvalé vzpomínky i nové podněty.

2 ROMSKÉ DĚTI A MLÁDEŽ V NÍZKOPRAHOVÉM ZAŘÍZENÍ

Romské děti a mládež patří mezi skupinu, která se většinou nachází v obtížné životní situaci, mají narušené rodinné či vrstevnické vztahy, nízkou životní a sociální úroveň. Jak Hájak, Hofbauer a Pávková (2008, s. 150-151) uvádí, jedná se o skupinu, která má problémy ve škole, později i v zaměstnání, řadu zdravotních omezení a je ohrožena sociálně patologickými jevy jako je kriminalita, užívání alkoholu a jiných návykových látek. Mezi touto skupinou dětí a mládeže je častý výskyt násilí, diskriminace, záškoláctví a nezaměstnanosti. Romské skupiny dětí a mládeže uplatňují mnohdy jiný životní styl, který je pro běžnou společnost nepřijatelný, zakládají ideologické skupiny a gangy. Z tohoto, ale i jiných důvodů, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) za své prvotní poslání považuje *doprovod* takto definovaných jedinců v obtížných životních situacích a přispívá velkou měrou ke zlepšení kvality jejich života. Cílem NZDM je tedy zkvalitňovat potřeby a cíle jejich života, a to předcházením či snížením hrozcích rizik, umožnit těmto jedincům lepší orientaci ve společenském prostředí a učit je hledat taková řešení, která eliminují vznik nepříznivých životních situací. Každé nízkoprahové zařízení pro děti a mládež má svůj vlastní program uplatňovaný v souladu s pravidly a vytvořenými podmínkami.

V oblasti Zlínského kraje se nachází několik nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, která navštěvují ve většině případů pouze klienti a uživatelé romské menšiny. Tato situace je dána také tím, že romské děti a mládež žijí a pobývají ve vyloučených lokalitách, odkud se jen obtížně dostávají za volnočasovými aktivitami a za zábavou.

Romskému dítěti je důležité se věnovat již od dětství, pomáhat mu vzdělávat se a vychovávat ho k zodpovědnosti. Dítě žijící v romské komunitě přebírá všechny normy a zvyky dané způsobem života v tomto společenství. Komunita mu poskytuje budoucnost, chrání ho. Pokud dítě projeví určitou iniciativu, je hodnoceno dospělým kladně, nebývá trestáno. Výchova, sociální jednota a bezpečnost představují jednu složku, která je nedělitelná. (Balvín, s. 45)

„Je zjištěno, že city, smysly hrají u Romů velkou roli, ovlivňují jejich jednání více než racionální rozhodování.“ (Balvín, 2004, s. 16)

Romská mentalita má jiné prožívání dimenze času, Romové prožívají přítomnost, nehledí do budoucnosti. Žijí „ze dne na den“, proto zpravidla chybí mechanismy uvažování ve strukturách a vzorcích logických posloupností. Romské děti se jen těžce učí cizímu jazyku a hůře se orientují v grafických i prostorových systémech. Romové, ať už dospělí nebo

děti, mají vyvinutý smysl pro nonverbální komunikaci a specifické umění empatie, což se projevuje používáním mimiky, gestiky, haptiky, posturologie, kineziologie. Aniž bychom hovořili, ovládají čtení z „řeči“ očí a pohledů. Snaha projevit individualismus je chápána v romské společnosti jako projev odvrácení se od romství, nevidíme potřebu u dětí naplňovat své ambice, u mladých dospělých chybí potřeba profesního růstu. Pokud Rom, ať už dítě, či mladý dospělý chce vyniknout nad rámec rodiny, je to chápáno jako projev odvrácení od romství. (Bakalář, 2004, s. 76)

2.1 Nízkoprahová zařízení jako sociální služba

Dle platné legislativy je poskytování sociálních služeb v České republice vymezeno zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Pomoc a podpora dle tohoto zákona je poskytována fyzickým osobám, které se ocitly v nepříznivé životní situaci. Sociální služba je činnost, která pomáhá a podporuje osoby za účelem jejich sociálního začlenění a eliminuje dopady možného sociálního vyloučení. Cílem sociální služby je snížit zdravotní a sociální rizika uživatelů sociální služby, rozvíjet schopnosti a dovednosti uživatelů sociální služby a působit preventivně v rámci svého programu.

Sociální služba je definována jako poskytovatel krátkodobé i dlouhodobé pomoci oprávněným uživatelům, s cílem dosáhnout zlepšení kvality jejich života. Mezi základní druhy sociálních služeb patří sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence. Základními sociálními službami jsou ubytování, stravování, hygiena, pomoc při zajištění chodu domácnosti, kontakt se společenským prostředím, poradenství, pomoc při prosazování práv a zájmů, služby výchovné, vzdělávací a aktivizační a sociálně terapeutické služby. (Matoušek, 2003, s. 214)

Sociální služby jsou poskytovány formou:

- *terénní* (sociální služba je poskytována v přirozeném prostředí uživatele),
- *ambulantní* (uživatel dochází do zařízení poskytující sociální služby)
- *pobytové* (uživatel v zařízení poskytující sociální služby zde bydlí).

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (ve zkratce NZDM) hraje důležitou roli v životě jejich klientů. Je sociální službou podle § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Patří do skupiny sociálních služeb v oblasti sociální prevence a předmětem této služ-

by je zaměření především na neorganizovanou mládež, která je ohrožena díky nepříznivé nebo krizové situaci, životním návykům nebo životnímu stylu, který často vede ke konfliktu se společností. Tento zákon uvádí, že: „...nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy.“ (Zákon č. 108/2006 Sb.) Služba spolehlivě funguje jako prevence rizikového chování.

Otevření NZDM je vhodné zejména tam, kde se vyskytují sociálně vyloučené lokality s bezprizorními dětmi či mládeží, které svůj volný čas tráví nevhodně, bez jakéhokoli smyslu či se dokonce dopouštějí vandalství, drobných krádeží či kriminálních deliktů.

Poslání služby je založeno na principu Standardů kvality sociálních služeb, a musí mít jasně vymezený *cíl* a *cílovou skupinu*. Standardy kvality sociálních služeb vymezují poslání NZDM následovně: „Posláním NZDM je doprovázet rizikové, neorganizované děti a mládež v obtížných životních situacích a dále přispívat ke zkvalitnění jejich života“.

Cílem NZDM je dát uživateli šanci, aby poznal alternativní možnosti využívání svého volného času, volný čas využíval smysluplně a minimalizoval rizikové faktory ovlivňující jeho chování. *Cílovou skupinou* NZDM jsou děti a mládež ve věku 6 až 26 let, přitom se jedná o skupinu dětí a mládeže, která se ocitla v nepříznivé životní situaci, situaci omezující životní podmínky či nepříznivé sociální situaci.

Za dlouhodobé cíle NZDM je považována podpora v obtížných situacích, snížení sociálních rizik a rizikového chování a zvýšení sociálních schopností a dovedností. Dále také snahy o začleňování jedince do skupiny vrstevníků i obecně do komunity a společnosti. Mají zde být vytvořeny takové podmínky, aby se uživatelé NZDM cítili vždy bezpečně a bylo jim poskytnuta maximální podpora a snaha při řešení jejich nepříznivých situací. (Česká asociace streetwork, 2008)

„Děti a mládež v NZDM jsou motivovány formou skupinové a individuální práce ke změně nebo zlepšení jejich postojů k životním otázkám. V NZDM platí pravidla, která zakazují užívání alkoholických nápojů, drog, násilí či šikanu.“ (online)

Přínos NZDM :

- *prevence kriminality*
- *prevence sociálního selhávání ve společnosti*
- *naplnění volného času jinak neorganizované mládeže a dětí*

- *motivace ke vzdělávání*
- *zahájení motivačního procesu a prvních kroků k zařazení mládeže na trh práce*
- *zajištění poradenství v oblasti práva a sociálních věcí*

V rámci činnosti NZDM uživatelé a sociální pracovníci či pracovníci v sociálních službách mohou řešit témata, jakými jsou například rodinné či partnerské vztahy, vrstevnické vztahy, bezpečný sex, vstup na střední školu či do učiliště, šikana, tvorba životopisu, příprava na hledání a získání zaměstnání, udržení si práce, hospodaření s penězi, závislosti na alkoholu, drogách či jiných návykových látkách, gambling, sportovní aktivity, kroužky, zvyšování právního povědomí, sociální poradenství, další možné smysluplné využívání volného času. NZDM je služba bezplatná, anonymní, uživatel nemusí být nikde zaregistrován.

V rámci služby NZDM jsou iniciovány *preventivní, výchovné a pedagogické programy*, které jsou specificky vytvořeny pro danou cílovou skupinu a danou lokalitu, *jednorázové* či *příležitostné programy* v podobě diskuzí, besed, komponovaných pořadů či jiných volnočasových aktivit realizovaných v zařízení interními či externími spolupracovníky, *dlouhodobé programy* obsahující předávání specifických znalostí a nácvik specifických dovedností a chování. NZDM poskytuje rovněž *doučování* školní či mimoškolní látky. Doučování lze však realizovat pouze na základě specifických potřeb dané cílové skupiny a lokality, kde chybí další zařízení v rámci sítě služeb, např. ve vyloučené lokalitě. (Česká asociace streetwork, 2008)

Sociální službu poskytuje sama obec nebo neziskové organizace. Pro obec i organizace, které chtějí poskytovat tyto sociální služby, platí povinnost registrace, která se řídí zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

2.1.1 Formy služeb NZDM

NZDM pro své uživatele musí vytvořit takové podmínky, aby nabídka trávení volného času dětí a mládeže byla atraktivní a byl zde vytvářen prostor pro přirozené navázání kontaktu s cílovou skupinou.

NZDM pracuje na základě čtyř základních forem služeb:

- 1. Uživatel do zařízení vstupuje volně**, zařízení mu zaručuje pocit bezpečí, klidu, pomoci v podobě rozhovoru s pracovníkem, uživatel využívá výhod prostoru zařízení oproti ulici, může zde smysluplně trávit svůj volný čas prostřednictvím nabí-

zených aktivit, připravovat se do školy, číst knihy a časopisy. Může zde však pobývat, aniž by některé aktivity využíval.

2. **Volnočasové aktivity** zajišťuje pro uživatele NZDM, a to v podobě základního vybavení, mezi které patří fotbálek, ping pong, počítače, výtvarná činnost, hudební činnost, knihovna, sportovní aktivity, fakultativní výlety. NZDM nabízí i výjezdové akce, akce se přitom vztahují i k danému ročnímu období a podporuje i programy na zážitkové bázi. Přitom NZDM respektuje nízkoprahový charakter nabídky a zachovává možnost individuální volby. Pracovníci NZDM uživatele aktivizují a podněcují je ke svépomocným činnostem.
3. **Sociální služby** zajišťuje NZDM a vychází z konceptu založeném na kontaktní práci s uživateli. Nejprve je navázán kontakt s uživatelem, jsou zjišťovány jeho individuální potřeby, v případě vzniklých problémů během provozu zařízení je pracovník NZDM schopen reagovat a poskytnout okamžitou situační intervenci a pomoc při řešení běžných problémů. Pracovník uživatele motivuje, zprostředkovává mu potřebnou pomoc a přístup k veřejným informacím. Umožňuje mu, aby informacím porozuměl a dokázal je použít. Zařízení, které vykazuje vhodné podmínky, může nabízet skupinovou práci zaměřenou na rozvoj sociálních dovedností a také terapeutické služby.
4. **Činnosti a aktivity zaměřené na prevenci** nabízí NZDM v rámci programu prevence a snížení rizik, mezi které patří užívání alkoholových a nealkoholových drog, agresivita, násilí, šikana apod. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 151)

2.1.2 Základní principy NZDM

Pro základní vymezení činnosti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež je nutné mít sjednocenou představu o podmínkách a možnostech vstupu dětí a mládeže do těchto zařízení. Vymezení principů NZDM platí na základě těchto faktorů:

Nízkoprahovost – tzn. maximální dostupnost, která se snaží odstranit časové, prostorové, psychosociální a finanční bariéry, které by uživatelům bránily při vstupu do zařízení či při využití poskytovaných služeb.

Dobrovolnost a nezávislost – děti a mladí lidé využívají služeb nízkoprahového zařízení na základě svého vlastního rozhodnutí a v souladu se svými zájmy a potřebami.

Rovnost – služba je poskytována všem dětem a mladým lidem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženského vyznání.

Individualita – služba respektuje individuálnost a jedinečnost každého člověka, jeho potřeba a zájmy, zároveň je přihlíženo k celkové sociální a životní situaci každého uživatele.

Respektování – služba uznává jedinečnou hodnotu, důstojnost a důležitost každého člověka

Odbornost a etika práce – sociální služby jsou poskytovány na vysoké odborné úrovni a v souladu se zákonem o sociálních službách, standardy kvality sociálních služeb a standardy vztahujícími se k nízkoprahovým zařízením.

2.1.3 Charakteristika procesu užívání služby NZDM

NZDM aktivně oslovuje potenciální uživatele služby takovou formou, která odpovídá věku a specifikům cílové skupiny:

- prostřednictvím terénních sociálních pracovníků
- předáváním informací mezi samotnými uživateli
- distribucí informačních materiálů v místech pohybu dané cílové skupiny
- distribucí informačních materiálů prostřednictvím různých sociálních institucí
- informovaností ve školách, mimoškolních zařízeních a na veřejných akcích

Základními částmi procesu poskytování služby jsou:

- jednání se zájemcem o službu – první kontakt
- dohoda o poskytování služby – smlouva
- plánování služby – plán

Při *prvním kontaktu* jsou zjišťovány potřeby uživatele, koná se před začátkem využívání služby a uživatel je seznámen s činností služby, možnostmi využívat zařízení anonymně, veřejným závazkem služby, charakterem a obsahem služby, provozními náležitostmi služby, pravidly a cenou služby, vedením dokumentace. *Dohoda o poskytování služby - smlouva* může být písemná nebo ústní a musí vždy obsahovat označení smluvních stran, činnosti a chování, které jsou ve službě zakázané, sankce za porušování pravidel a postup při jejich udělování, ujednání o pravidlech stanovených poskytovatelem, výpovědní důvody a výpovědní lhůty, dobu platnosti smlouvy. Pokud zájemce o službu souhlasí se všemi náleži-

tostmi smlouvy, stává se uživatelem služby. Na základě kontaktní práce a individuálních rozhovorů s novým uživatelem služby je poté vytvořen *individuální plán* uživatele, v podobě jakési složky, kde se v čase zaznamenává uživatelův příběh a jeho řešení a jsou v něm stanoveny cíle, kterých si uživatel přeje dosáhnout. (Česká asociace streetwork, 2008, s. 10)

„V NZDM může být individuální plán vytvořen pro krátkodobé i dlouhodobé zakázky uživatelů a je úzce propojen s individuální prací s uživateli klubu. Procesem plánování jsou chápány činnosti, intervence, během kterých se pracovníci aktivně zajímají o situaci uživatele, sledují jeho příběh v čase a obtížná témata řeší prostřednictvím poskytování výkonů dle pojmosloví NZDM – intervencí.“ (Česká asociace streetwork, 2008, s. 10)

Pokud opakovaně dochází k porušování pravidel daných zařízením, jednorázově dojde k závažnému porušení pravidel a podmínek poskytování služby (napadení pracovníka, trestná činnost páchaná v rámci zařízení apod.) nebo zařízení není schopné nadále poskytovat uživateli služby např. z důvodu překročení kapacity zařízení, omezení finančních či personálních zdrojů, jsou oprávněné důvody pro ukončení poskytování služeb ze strany zařízení. Rozhodnutí o ukončení poskytování služby probíhá standardně týmově. Ukončit poskytování služby může jednostranně provést i uživatel, a to na základě nezájmu o tuto službu, neplnění dohody dané zařízením, nespokojeností se službou ze strany uživatele a porušováním obecně závazných předpisů a zákonů ze strany pracovníků služby. (Česká asociace streetwork, 2008, s. 11)

2.2 Nízkoprahová zařízení ve městě Vsetín

Na území města Vsetína sídlí a působí celkem tři nestátní neziskové organizace, které se věnují činnostem poskytujícím služby nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Pro potřeby naší bakalářské práce se nyní blíže seznámíme s charakteristikou, činnostmi a posláním jednotlivých NZDM.

2.2.1 NZDM Centrum Archa

NZDM Centrum Archa je sociální službou dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, § 62.

Poslání: NZDM Centrum Archa, které provozuje spolek NA CESTĚ, z. s., poskytuje mladým lidem bezpečí, podporu, pomoc a prevenci pro zdravý vývoj jejich osobnosti.

Cíl: vytvoření bezpečného prostředí pro mládež ve Vsetíně a nejbližším okolí a přispívání ke zdravému vývoji osobnosti mladého člověka.

Dílčí cíle: vytvoření zázemí pro smysluplné využívání volného času, poskytování informací, pomoci a podpory, zprostředkování další potřebné služby, motivace ke změně postojů, nabízení a předávání pozitivních hodnot.

Cílová skupina: 13 až 26 let, mladí lidé žijící ve Vsetíně a jeho blízkém okolí, kteří:

- vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženi
- ocitají se v obtížných životních situacích, jež ohrožují jejich vztahy, zdraví a uplatnění ve společnosti
- hledají prostor pro smysluplné trávení volného času
- hledají prostor pro uplatnění vlastních aktivit.

Principy práce: nízkoprahovost.

Forma služby: ambulantní.

Kapacita osob: 30

Umístění NZDM: centrum města Vsetína. (jsmenaceste.cz/archa, online)

2.2.2 NZDM Zrnko

Činnost NZDM Zrnko spadá pod Charitu Vsetín. NZDM Zrnko je sociální službou dle zákona č. 108/2006Sb., o sociálních službách- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

Charita Vsetín patří mezi církevní právnické osoby, které na základě křesťanských hodnot poskytují pomoc a podporu lidem v nepříznivých životních situacích prostřednictvím komplexu služeb, které vycházejí z individuálních potřeb každého člověka bez rozdílu, na základě dodržování lidských práv. Charita Vsetín je součástí Arcidiecézní charity Olomouc patřící do sdružení Charita Česká republika. Charita České republiky je členem celosvětové organizace Caritas Internationalis. Charita Vsetín byla zřízena v roce 1992 a její pole působnosti v rámci sociálních služeb se neustále rozšiřuje. Je oblastní charitou provozující svou činnost v oblasti ošetřovatelství, pečovatelských služeb, osobní asistenční služby, denního stacionáře pro seniory, projektovou a vzdělávací činnost, humanitární činnost,

mimoškolní přípravy a nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Právě NZDM pod vedením Charity Vsetín představuje bezpečný přístav pro děti nacházející se v nepříznivých životních podmínkách a navštěvují ho děti a mladí uživatelé z blízkých sídlišť, vyloučené lokality i uživatelé dojíždějící z okolních vesnic.

Poslání: vytvoření bezpečného a podnětného prostředí, nabídka odborné podpory a pomoci, vedení a usilování o pozitivní změnu v životě dětí a mladých lidí.

Cíl: vytvoření bezpečného zázemí pro děti a mládež ve Vsetíně a z blízkého okolí.

Dílčí cíle: poskytování sociální služby v rámci poskytování situační intervence, pomoc uživatelům v přípravě na vyučování, rozvíjení kognitivních, motorických a grafomotorických dovedností, pomoc s nácvikem hygienických a společenských návyků, vytváření volnočasových aktivit pro uživatele, sportovní a taneční dílny, zprostředkování kontaktu se sociálním prostředím, poradenství, případové práce, doprovod a kontakt s institucemi, pomoc v krizi a práce s blízkými osobami, pomoc v obtížných životních situacích, získání potřebných informací v rámci rozhovoru s pracovníky.

Cílová skupina: 6 až 18 let, děti a mládež žijící ve městě Vsetín a jeho blízkém okolí.

Principy práce: nízkoprahovost.

Forma služby: ambulantní.

*Kapacita osob:*45

Umístění NZDM: sídliště Sychrov Vsetín. (vsetin.charita.cz, online)

2.2.3 NZDM Rubikon

NZDM Rubikon spadá pod Diakonii Vsetín a je sociální službou dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. **Diakonie ČCE – středisko Vsetín** je neziskovou organizací a samostatnou právnickou osobou evidovanou v rejstříku vedeném Ministerstvem kultury ČR ve smyslu zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. Posláním Diakonie ČCE – středisko Vsetín je pomáhat zvyšovat kvalitu života sociálně potřebným v regionu. Sociální služba v sobě zahrnuje služby pro seniory a služby pro rodiče, děti a mládež. Služby pro rodiny s dětmi vykonává pod vedením Diakonie ČCE – středisko Vsetín sociální služba **Mozaika** a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež zajišťuje sociální služba **Rubikon**.

Z historie, která začíná rokem 2003, vyplývá, že počátky vzniku jmenovaného NZDM spadají do této doby. V pavlačovém domě č. 1336 ve městě Vsetín žije v té době největší romská komunita ve Zlínském kraji. Do většinové společnosti se tato komunita začleňuje pomalu, její soužití s majoritou je problematické a obtížné. Město Romy vnímá negativně. Situaci zachraňuje Farní sbor ČCE ve Vsetíně (Horní sbor) a zakládá ROMAklub – nízko-
prahový klub pro děti a mládež. Děti a mládež tráví v ROMAklubu svůj volný čas po návratu ze školy, účastní se klubových aktivit a nebojí se hovořit o svých problémech s pracovníky. Poté, co je pavlačový dům v centru města Vsetína zbourán, jsou jeho obyvatelé přestěhováni do několika částí města Vsetína, někteří se z města natrvalo stěhují na Jesenícko a Přerovsko. Nejvíce romských rodin z pavlačového domu dostává nové bydlení ve vyloučené lokalitě zvané Poschla, kde současně v roce 2004 oficiálně vzniká NZDM Rubikon.

Poslání: vytvoření bezpečného a podnětného prostředí pro děti a mládež z vyloučené lokality Poschla.

Cíl: vytvoření zázemí a motivujícího prostředí pro děti a mládež z vyloučené lokality.

Dílčí cíle: nabídka rukodělných a výtvarných aktivit, procvičování jemné motoriky a grafomotoriky, práce v keramické dílně, hudební zkušebna – bicí, kytary, klávesy, sportovní aktivity, pořádání výjezdních akcí do spřátelených NZDM, filmové večery, sportovní turnaje (fotbalové, volejbalové, tenisové), pronájem tělocvičny ve škole v zimním období, možnosti zapůjčení kol a kolečkových bruslí, víkendové akce, výlety.

Cílová skupina: 6 až 26 let, děti a mládež z vyloučené lokality.

Principy práce: nízko-
prahovost.

Forma služby: ambulantní.

Kapacita osob: 15 (děti do 15 let), 20-25 (mládež 15 až 26 let).

Umístění NZDM: vyloučená lokalita města Vsetína. (diakonie.vsetin.cz/sluzby-pro-rodice-deti-a-mladez/nizkoprahovy-klub-rubikon, online)

Mezi ojedinělé projekty, kterými se Rubikon vyznačuje, patří zavedení „Přechodového rituálu“, kdy dochází ke slavnostnímu uvítání mladších uživatelů (do 14 let) mezi starší uživatele (nad 14 let). Romské děti a mládež jsou rovněž v rámci služby Rubikon podporovány v oblasti pořádání ojedinělých tanečních dílen s romskými lektory, zúčastňují se pravidelně pěveckých a hudebních soutěží v rámci ročníkových akademií, uživatelé Rubi-

konu se rovněž zúčastňují vystoupení pod záštitou města Vsetína, jako je Valašské záření a Šumný Vsetín.

Činnost NZDM Rubikon podporuje město Vsetín a Zlínský kraj v rámci programu Zajištění dostupnosti sociálních služeb na území Zlínského kraje.

Činnost všech tří výše uvedených NZDM je založena nejen na poslání, které určuje daný typ sociální služby, ale také zde můžeme řadit aktivity zaměřené preventivně a aktivity volnočasové. Jakékoli trávení volného času bez sociálně patologických jevů je pro jedince navštěvující NZDM přínosem. Volnočasové aktivity jsou výborným pomocníkem při generování situací vhodných ke kontaktu a komunikaci s uživateli. Oboustranně, tedy z pohledu pracovníka NZDM a uživatele NZDM, může a mělo by dojít k získání si vzájemného vztahu důvěry a k uspokojení momentální potřeby jedince.

Všechny výše uvedené organizace působí na osobnostní rozvoj jedince, tedy na rozvíjení jeho schopností. Pomáhají dítěti a mladému člověku v rozvíjení jeho schopností a v nepříznivé životní situaci způsobené především sociálním vyloučením. Zároveň mu poskytují prostor, kde se jedinec cítí bezpečně, zkrátka snaží se mu poskytnout morální, kulturní a společenský rozvoj v nejširším slova smyslu.

Cílem všech NZDM je zároveň přispět k integraci romského dítěte do společnosti České republiky. Pomoci romskému dítěti, tedy naučit ho být plnohodnotným občanem České republiky, aby mělo dobrý vztah s majoritou a bylo schopné akceptovat odlišnosti multi-kulturní demokratické společnosti.

3 ROMOVÉ A JEJICH KULTURNÍ TRADICE JAKO DŮLEŽITÝ ČINITEL OVLIVŇUJÍCÍ SOCIÁLNÍ PRÁCI V NÍZKOPRAHOVÉM ZAŘÍZENÍ

Úvodem je nutné zmínit, že Romové získali v roce 1991 statut národnostní menšiny. To pro ně znamenalo právo rozvíjet svou etnickou identitu, svou vlastní kulturu, včetně svého jazyka, tedy romštiny. (Balvín, 1997, s. 63)

Romové tvoří v České republice početnou minoritu, která se dělí na několik rozdílných skupin Romů. Nejpočetnější skupinu tvoří slovenští Romové, kteří tvoří asi 75-85% z celkového počtu Romů u nás. Další významnou komunitu tvoří olašští Romové, kterých je celkově asi 10%. Mezi zbývající procenta patří maďarští Romové a němečtí Romové, jinak označovaných jako Sintové. (Horváthová, 2002, s. 65)

Romové neumí žít sami za sebe jako individuální osoby v kruhu své rodiny, tedy partnera nebo dětí. Žijí v početných skupinách, ve kterých mají pocit bezpečí a jistoty. Jeden na druhého se mohou kdykoli spolehnout, a pokud jim na to síly stačí, rádi si vypomáhají. I když sami mnohdy nemají například finance pro svoji potřebu, snaží se vypomoci své rodině nebo se o všechno rozdělí. Typická je pro Romy pohostinnost. „Te Romes ela ča krušinkica, jepaš tuke, jepaš peske“ – „Bude-li mít Rom jen drobeček chleba, podělí se o něj třeba s deseti lidmi.“ (Hübschmannová, 1993, s. 59) Pro Romy existuje typická vlastnost – své rodiny shlukují do početných skupin. Potřeba této vlastnosti pramení z doby, kdy Romové byli často pronásledováni a krutě trestáni za potulování.

Dle Hübschmannové jsou romské děti zvyklé být vždy pohromadě s rodiči, hrát si společně, kdežto ostatní děti, děti z majority, jsou zvyklé být samy a hrát si samy. Málokteré romské dítě ve škole obstojí a neustále čeká, že ho pedagogický pracovník za něco pokárá. Romské dítě se učí tím, že vidí a vnímá, co dělají druzí. V romské komunitě dítě nikdo nedrezíruje, nenutí ho, aby se něčemu učilo, protože převládá názor, že to, co umí, umí od Boha. Romské dítě je zvyklé účastnit se rozhodování spolu s ostatními, dospělými a neočekává se, že úkol vyřeší sám jedinec. (Hübschmannová, 1993, s. 119)

Děti a mládež romského etnika vyrůstají odlišným způsobem a v odlišném prostředí. Pro Romy je typická nedirektivní, volná výchova. Dítěti není nic přikazováno. V romské rodině nepanuje žádný řád, romské dítě vstává, kdy se mu chce, jí, kdy má hlad, chodí spát, kdy se mu chce, mnohdy až pozdě večer. Naopak pro neromskou rodinu je typický pevně

stanovený řád, který platí rovněž pro školní i mimoškolní prostředí. Vzdělání a volnočasové aktivity jsou v romské rodině značně opomíjeny, romské děti přicházejí do školního prostředí nepřipravené a nejsou u nich rozvíjeny základní návyky potřebné k úspěšnému startu nejen ve školním, ale také v mimoškolním prostředí.

Práce s romskými dětmi a mládeží je náročná nejen ve škole, ale také v mimoškolních zařízeních, jako je již výše zmiňované nízkoprahové zařízení. Nerespektování romského jazyka a rozdílné sociální podmínky způsobují školní nevzdělanost romských dětí. To pak přináší celou řadu problémů i mimo školu. Romštinu a její vývoj dnes v České republice zachovávají především olašští Romové, kteří drží tradice vyprávění a jsou pokládáni za mistry ve vyprávění romských příběhů.

Dle Balvína je právě jazyková bariéra romských žáků největší překážkou dosažení úspěchu ve škole a škola má přihlédnout k respektování romského jazyka, který je přirozeným dorozumívacím prostředkem Romů v jejich komunitě, neboť romský jazyk je jednou ze základních podmínek života Romů v jejich společenství. Romština je velmi důležitá pro identifikaci s romstvím – ten, kdo ztratí možnost se jazyk naučit, nemůže pochopit jeho podstatu. Velkým přínosem pro vzdělávání romského dítěte by tedy zajisté byla romština. (Balvín, 2004, s. 97-98)

Romské dítě není hloupé, je jiné. Právě jazyková bariéra způsobuje zásadní problém při nástupu do předškolního a následně i školního zařízení. Nedostatečná znalost českého jazyka způsobuje odlišnost v chápání významu slov, což často vede právě k selhávání romských žáků ve vzdělávacím procesu a zařazování těchto žáků do speciálních škol.

3.1 Romipen jako výraz hluboké romské kultury

Je známo, že romskou identitu tvoří *romipen*, romství, nepsaný zákon, který v sobě zahrnuje všechny hodnoty, které Romové ctí (např. romská snaha o udržení rodu, solidarita, úcta ke starým, láska k dětem nebo úsilí o mravopoctnost). Romipen znamená pravé romství, čili něco, co patří k romskému národnímu svérázu a životnímu stylu, obsahuje pospolitost, věrnost, veselost a solidárnost se všemi členy rodiny a členy příbuzenských rodových klanů. Co znamená pro Roma slovo „Rom? Je to výraz, jež zdůrazňuje jednotu všech Romů.

„Romství jde s Romem po celý život. Pokud si ho chceme udržet, musíme dodržovat a ctít si romské zvyky, bez kterých bychom Romství nemohli žít. Musíme si však říct i to, že člověk neví vše. Pravda je taková, že člověk se učí celý život. Romství, to je několik zásad, které musíme v našem životě vést tak, aby o nás každý věděl, že jsme Romové. Jsou to: Olašský jazyk a řeč, kmotrovství, křest, zásnuby, svatba, romský soud, vztah k nejbližší a vzdálenější rodině, přípitek, píseň, tanec, oblékání a romská jména.“ (Stojka, Pivoň, 2003, s. 6)

Romipen je tedy něco, co se jen těžko popisuje, je to pocit, který Romům říká, že oni patří do romské komunity. Je to jisté ztotožnění se s romskou kulturou, tradicemi či typickým chováním. Romipen je cit, který mají Romové v sobě, je to prostě *to*, co Romy dělá Romy.

Dle Bakaláře je neoddělitelnou součástí *romipen* tzv. *čačipen*, což značí pravdu, právo, spravedlnost, skutečnost. Zde však vyvstává otázka, jak chápou spravedlnost Romové a jak je spravedlnost chápána neromy. Příkladem může být půjčení nějaké věci – Romové neočekávají, že by se jim věc vrátila, kdežto u neromů půjčení věci znamená vrácení věci. Pro Romy je také typické, že pokud člen komunity nemá jídlo, oblečení nebo peníze, tak mu ostatní dají ze svého nebo něčím přispějí. (Bakalář, 2004, s. 77)

Pravda, čili *čačipen* patří dle Jakoubka mezi rodinné hodnoty, ale má odlišný koncept. Pravda není chápána jako nezávislá, ale je podřízena rodinným zájmům (věrnost rodině). Tento princip se liší od principů majority, kde je pravda skutečností hodnotově neutrálně. Stejná zásada platí i v otázce spravedlnosti. Pravda podle Romů není jen jedna a pro Romy nepředstavuje nejvyšší hodnotu. Vyšší hodnotou jsou pro Roma úcta, čest a slušnost. (Jakoubek, 2004, s. 70)

Pokud se nedodržují ve skupině vnitřní zákony, pak může být Rom ze skupiny vyloučen, exkomunikován. (Davidová, 1995, s. 67) Tento starý zvyk je připomínán například v souvislosti s olašskými Romy – provinilec je vyloučen ze všech skupin, nikdo s ním nesmí hovořit, ani on sám nesmí s nikým mluvit, nikdo mu nemůže pomáhat či mu dát najíst nebo napít. Pokud dojde k provinění, ukládá se doba, po kterou bude muset pykat – buď na určitou dobu, nebo dokonce na doživotí, podle toho, čím se provinil. Za nejhorší provinění je považována zrada, když Rom zradí druhého Roma nebo romský lid, skupinu či rodinu a také když romský muž opustí ženu.

Pro Eleny Lackovou znamená *romství* také teplo, to, co podle ní chybí gádžům. (Lacková, 1999) Romové se mohou pyšnit také svou srdečností, pohostinností, na druhé straně jim

chybí cit pro plánování, nemají „vztah“ k budoucnosti, čímž se odlišují od majority. Soudržnost komunity je hodnotou nade vše, ale je také důsledkem obrany.

3.2 Romská kultura, rodina, škola

Stejně jako každý národ, tak i národ romský má svoje tradice, které dodržuje a které mají svůj příběh a dané zvyky. Romské tradice mají svou dlouhou historii, v dnešní době však dochází k jejich úpadku. Mladí Romové je příliš neznají a nelpí na nich. Tradice, zvyky, obřady i projevy víry se u Romů liší podle příslušnosti ke skupině. Romové však kladou velký důraz na rodinu a příbuzenské vztahy, rodina je pro Romy základem jejich života. Od romské rodiny se odvíjí prakticky všechno, veškeré povinnosti, práva, hodnoty i tradice. Romové přijali v podstatě všechny hlavní církevní svátky a s nimi spojené obyčeje, slaví Vánoce nazývané *Karačoňa* i Velikonoce.

Každá romská společenská událost má svoje specifické tradice. Nyní si popíšeme, jak tyto události probíhají, co je při těchto událostech tabu a co naopak události ozvláštňuje.

3.2.1 Romské zvyky a tradice

Romská svatba (bijav)

Pro Romy bylo a je typické, že sňatky uzavírají dříve, než neromská mládež. Svatba je pro Romy šťastnou, zpravidla méně oficiální událostí. Je znakem produktivního života a pokračováním rodiny. Od mnoha tradic z minulosti se už ovšem upustilo. Dříve bývaly svatby velkolepé, s velkým počtem hostů, konaly se většinou v kostele. O výběru partnera rozhodoval u Romů většinou otec, sňatky se domlouvaly většinou na poutích, kde se setkávali Romové s celou rodinou a přáteli. Rodina si tak mohla prohlédnout budoucího ženicha či nevěstu. Romové si často vybírali své partnery ze stejné skupiny, z jaké pocházeli oni sami. Sňatky s příslušníky jiných skupin, popřípadě s „bílým partnerem“, nebyly vítány a byly považovány za porušení zásad dané skupiny. Po obřadu v kostele hrála k poslechu romská hudba, servírovala se tradiční romská jídla. Za tanec s nevěstou se muselo zaplatit. Peníze se dávaly do cylindru, přičemž někteří Romové finanční obnosy vhozené právě do cylindru komentovali, aby se tak pochlubili svou štedrostí. Tančilo a pilo se dlouho do rána a většinou se pokračovalo i na druhý den. Dnešní romské dívky mají svobodnou ruku při volbě partnera, výjimkou není ani život jako druh a družka. Důvodem jsou také finanční podmínky, kdy pro matku samoživitelku se zdají být výhodnější sociální dávky.

Těhotenství a narození dítěte u Romů

Těhotenství je v romské komunitě bráno jako tradiční událost velkého významu. Narození potomka vnímají Romové jako rozšíření a pokračování rodiny. Dnes již těhotenství a porod probíhají zcela odlišným způsobem než dříve, kdy obrannou silou proti zlé síle (gul'i daj) byly různé ochranné předměty v postýlce a pod peřinkou. Pokud Romka zjistí, že je těhotná, svěří se nejprve svému muži, nikoli svému okolí. Po narození se jdou všichni Romové z okolí na děťátko podívat, ženy ho chovají v náručí a hádají, komu je podobné. Největší radost má rodina, když se narodí syn, který dále ponese jméno rodiny a rod bude pokračovat. Pro narozené dítě je důležitá první koupel, do vaničky mu ostatní dávají peníze, aby dítě bylo bohaté a mělo bezstarostný život. Po koupeli je ukázáno nejprve otci a otec ho polibkem přijímá za své. Do křtu je dítě v neustálém nebezpečí, hrozí mu, že ho někdo unese anebo ho čarodějnice vymění za dítě jiné, ošklivé. Proto je dítěti na ruku uvázána červená stužka nebo korálky.

Křest dítěte (kirvipen)

Křest je pro Romy velmi důležitý, věří, že jen pokřtěné dítě bude zdravé a nemusí se ničeho bát. Křtem dávají rodiče najevo, že se jim narodilo dítě, a že jsou připraveni oslavit jeho příchod na svět s ostatními. Křest patří mezi nejvýznamnější události v životě Romů a má větší společenskou váhu než svatba. Křest znamená symbolické očištění a koná se v jakémkoli stáří dítěte po narození. Křest probíhá v kostele, a důležitou roli zde hrají kmotr nebo kmotra. Jsou to oni, kdo domlouvají celé křtiny. „Keď už sú kmotrovia a kmotry dohodnutí na termíně krstu, pozývajú obe strany v ten deň ostatných Rómov podľa svojich finančných možností.“ (Stojka, Pivoň, 2003, s. 16) Pro budoucího kmotra je tedy velkou ctí, že byl vybrán právě on pro tuto významnou událost. Odmítnutí kmotrovství je bráno jako urážka rodičů.

Úmrtí a pohřeb člena rodiny

Nejvíce tradic se dochovalo v souvislosti s odchodem člověka na onen svět. Tyto obřady a rituály se u Romů dodržují dodnes proto, že Romové chtějí projevit zemřelému úctu a zajistit sobě i zemřelému klidný život. Dodnes věří, že duše zemřelého se může vrátit zpět. Proto dělají vše, aby odchod duše proběhl v pořádku, aby mrtvý neměl důvod se vracet. Dávají mu na cestu na onen svět předměty, které by mohl potřebovat a které měl na tomto světě rád. Romové označují tyto zemřelé pojmem „mulo“. Věří jak v muly, tak i v komunikaci s nimi. Většina Romů s muly však nechce mít nic společného, bojí se, když mají se zemřelým nevyřízené účty. Samotný pohřeb je mnohdy důvodem setkání rodin, které se

stýkají pouze zřídka. Od chvíle skonu až do pohřbu Romové u zemřelého bdí – vartují. Vartování probíhá tři dny od úmrtí. Chování při vartování má svá ustálená pravidla. V domě zemřelého se zakrývá zrcadlo z důvodu, aby se v něm neukazoval duch zemřelého. Hrají se karty, vyprávějí se příběhy ze života zemřelého, nesmí se zpívat, tancovat a přitukávat skleničkami. Samotný pohřeb je provázen obrovským smutkem, utrpením, bezmocí. Velmi dobře je také zvažováno místo posledního odpočinku mrtvého a úprava hrobu. V den výročí smrti přichází rodina na hřbitov, na hrob pokládá jídlo a květiny, často také alkohol a osobní věci. Všechny tyto věci mají zemřelému zpříjemnit život na onom světě. V případě, že zemřel někdo významný, např. hlavní představitel Romů, přijedou i lidé z ciziny.

3.2.2 Romská rodina a postavení dítěte v romské rodině

Jak už jsme zmínili, jednou z hlavních hodnot romské kultury je rodina, která má pro romskou komunitu velký význam. Rodina vytváří základní síť romského společenství a je základní jednotkou romské sociální organizace. Specifickými znaky romské rodiny jsou soudržnost, interpersonální vztahy, pevné vazby, úcta a respekt. Romské děti jsou svými rodiči nadevše milovány a rodiče jsou pro své děti schopni udělat téměř cokoli. Negativní stránkou této vazby je velmi častá a silná fixace, ze které se dostávají do obrovských existenčních problémů. Mezi romology, romisty nebo i samotnými Romy se hovoří o této silné rodinné vazbě a pevných vztazích v rodině. Pravdou je, že postupem času a vlivem doby se mění i charakter těchto rodin a rodinná síla se pomalu vytrácí (Kaleja In:Kaleja, Knejp, 2009, s. 199).

Pokud mluvíme o romské rodině, musíme si uvědomit, že se jedná o širší rodinu, než ji chápeme my. Jde o „*familiju*“ či „*fameliju*“, kterou tvoří široké příbuzenstvo. Často tuto *familiju* tvoří několik rodin, dle Matouška (1993, s. 143) se většinou jedná o tři až čtyři generace. Úlohou romské rodiny je ochrana každého člena a schopnost přijmout i další členy, pokud je potřeba a nemusí to být jen Romové.

Davidová (1999, s. 39) zdůrazňuje, že velká rodina byla pro Romy vždy největší hodnota. V romských rodinách se zachovaly v různé míře tradiční, ale i archaické prvky kultury a způsoby života z minulosti a to i přesto, že došlo k inovaci a postupnému překrývání a doplňování zvyklostí majoritní společností.

Členové romské rodiny mezi sebou podporují svobodné projevy života. Rodina v romské komunitě má zásadní význam v zabezpečování reprodukce a socializace svým členům, poskytuje jim sociální, ekonomické i citové zázemí.

Jakoubek (In Kaleja, Knejp, 2009, s. 78-81) shrnuje sociální organizaci romské rodiny do několika hlavních znaků:

- *příbuzenství jako dominantní organizační princip romských společenství,*
- *absence individualismu (jedinec je především součástí rodiny),*
- *absence soukromí, kolektivismus,*
- *společný majetek.*

Tyto znaky lze shrnout do jedné věty – nikdo nesmí vyčnívat, všichni žijí pro rodinu. Za podezřelou bává považována jakákoli individuální činnost či iniciativa jednotlivce. Není proto podporováno ani dítě, které projeví zájem o učení, o čtení apod. Rodina má pak strach, že by se dítě mohlo *tímto* od rodiny odtrhnout. Svou pozici v rodině ztrácí dítě, které vystuduje střední nebo vysokou školu a začne pracovat v (pro Romy) netradiční profesi.

Pro Romy má rodina prestižní hodnotu, péče je věnována větším dětem, které se následně po narození dalších dětí starají o ty mladší. Se zvyšujícím se počtem dětí narůstají i starosti, proto model romské rodiny je založen na principu – starší dítě má na starosti dítě mladší. Romská matka spoléhá na své starší děti a neočekává pomoc od svého manžela. Kaleja (2009, s. 96) uvádí, že největší rodičovská pozornost je orientována právě na nejmladšího člena rodiny. Romské děti se všemu učí od dospělých členů komunity, výchova dětí je věcí celého kolektivu.

Učení probíhá každodenním kontaktem a to zejména napodobováním světa dospělých jedinců. Dítě rodiče od útlého věku vedou k samostatnosti, dospělí členové komunity k němu přistupují jako k rovnocennému partnerovi. (Davidová, 1999, s. 40) Rodiče děti berou tak, jako by už byly dospělé.

3.3 Specifika romského dítěte ve volném čase

Dle Balvína (1997, s. 68) pro Romy představuje volný čas velmi významnou součást života. Volný čas Romů není rigorózně odlišen od pracovní doby, a také není odlišen pro různé věkové skupiny.

„I pro Neromy bývá někdy problémem, jak účelně a přitom zajímavě trávit volný čas, tím spíše pro ty, kdo díky prostředí, v němž se pohybují, tradici svých rodin a nedostatečnému vzdělání jsou zřídka motivováni k tomu, aby jej trávili hodnotně.“ (Balvín, 1997, s. 68)

Romská rodina podmiňuje u předškolních a školních dětí docela jiné způsoby trávení volného času. Jde o způsob nepříznivý, vzhledem k přípravě dítěte pro školu. Volný čas romského dítěte je naplněn zejména tím, co jde lehce, romské děti rády zpívají, poslouchají reprodukovanou hudbu, mládež hraje na hudební nástroje. Jiný přístup k volnému času Romů souvisí s celkovým životním stylem Romů a s jejich tradicí více generačních rodin. (Balvín, 1997, s. 63)

Romské dítě vyrůstá v takovém prostředí, které nechápe význam vzdělání a kvalifikaci pro povolání a tyto hodnoty staví v hodnotovém žebříčku na velmi nízké místo. Vzdělanost romských dětí a mládeže je rovněž ovlivněna bytovými podmínkami rodiny, které jsou často velmi stísněné, žije zde větší počet lidí a dítě proto nemá klid a prostor na přípravu do školy. Prostředí, ve kterém romské dítě žije je podnětově většinou chudší a rodiče romských dětí neberou zřetel na vzdělání svých dětí.

Romové nejsou zvyklí na dlouhodobější plánování, vynaložení vůle, překonávání překážek. Všechno má samozřejmě odraz na výchově dětí. Romské dítě umí žít dnes, neumí svou vůlí překonávat překážky. Je vedeno k praktické sociální dovednosti, k jednoduché chytrosti.

Pokud se podíváme na otázku trávení volného času u romských dětí v sociálně vyloučené lokalitě, pak můžeme uvést, že prakticky nemají volný čas, neboť nemají ani žádné školní povinnosti. Nejsou vedeni k tomu, aby doma vypracovávaly úkoly zadané školou, čas tráví ve skupinkách v okolí nebo se jen tak nudí. Jedinou povinností je povinná školní docházka, kterou vnímají jako represivní složku. Romská mládež má minimální uplatnění na trhu práce a neexistuje žádná možnost smysluplně naplnit jejich den. Lehce si navyknou na pozdní vstávání a nudu, která je nutí páchat drobnou trestnou kriminalitu a užívání návykových látek.

Romské děti a mládež nejsou většinou schopni navštěvovat a přijímat organizované aktivity, proto tato skupina tráví svůj volný čas neorganizovaně. Z finančních důvodů si romská rodina často nemůže dovolit ani žádné placené aktivity pro děti. Důvodem, proč jen malé procento romských dětí navštěvuje kroužky, je i jejich neschopnost vydržet delší dobu u nějaké činnosti. Výjimkou je snad jen tanec a hudba, která neodmyslitelně patří k romské

tradici, vždyť i na ulici se dá tancovat, tak proč by platili nějaké kroužky. Romové preferují ve svém životě uspokojení svých aktuálních fyzických a psychických potřeb, tudíž orientace na budoucnost u nich nehraje příliš velkou roli.

Při trávení volného času je u Romů preferovaná „skupinová koheze“, tedy soudržnost Romů. Přirozenost dělat vše společně v rámci skupiny a silný kolektivismus vede u Romů k tomu, že děti a mládež neumí pracovat samostatně, ať už jde o volnočasové aktivity nebo o školní povinnosti. Pro Romy znamená skupina určitý závazek, jistotu, ale také povinnost. Je pro ně symbolem tradice a harmonie. V oblasti volného času se od roku 1989 mnohé změnilo nejen pro majoritní děti, ale i pro děti Romů. Byly založeny organizace, které se zaměřují pouze na romské občany. Romské děti a mládež můžeme v mnoha případech z hlediska sociálního pracovníka považovat za mládež rizikovou a neorganizovanou, která potřebuje podporu a pomoc. Nízkoprahová centra, ač nejsou určena pouze romským uživatelům a nejsou primárně výchovnými zařízeními, nabízí Romům alespoň prostor, kde je chrání před sociálně-patologickými jevy, ke kterým mají v ulicích a vyloučených lokalitách velmi blízko.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Praktickou částí navazujeme na teoretickou část bakalářské práce. Výzkum byl realizován metodou standardního kvantitativního dotazníkového šetření. Výzkumným šetřením jsme zjišťovali, jak velkou roli hraje nízkoprahové zařízení v životě romských dětí a mládeže ve Vsetíně. Z metodologického hlediska jsme se řídili poznatky odborníků Gavory (2010) a Chráska(2007).

4.1 Výzkumný problém

Charakter našeho výzkumného problému je popisný. Hypotézy byly formulovány na základě návaznosti na výzkumné otázky.

Dle Kerlingera je vědecký výzkum systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi pedagogickými jevy. (Chráska, 2007)

Výzkumný problém jsme stanovili následovně.

Jakou roli hraje nízkoprahové zařízení v životě romských dětí a mládeže ve vztahu k jejich volnému času?

4.2 Výzkumné šetření

Zvolili jsme kvantitativní výzkumné šetření, vzhledem k tomu, že chceme ověřovat a ne zkoumat do hloubky.

4.3 Výzkumné otázky

HVO: Jakou roli hraje nízkoprahové zařízení v životě romských dětí a mládeže ve vztahu k jejich volnému času.

1VVO: Jaká je míra informovanosti o nízkoprahovém zařízení jako o sociální službě ze strany respondentů?

2VVO: Jakými způsoby jsou respondenti schopni trávit svůj volný čas v nízkoprahovém zařízení?

3VVO: Jaké jsou názory na trávení volného času v nízkoprahových zařízeních ze strany respondentů?

4.4 Stanovení hypotéz

Hypotéza je tvrzení, které je vyjádřeno oznamovací větou. Hypotézy byly stanoveny na základě teoretické části.

Hypotézy jsou následující:

H1: Romské děti a mládež v sociálně vyloučené lokalitě využívají více svůj volný čas v nízkoprahovém zařízení než děti a mládež pocházející z centra města a přilehlých vesnic.

H2: Děti a mládež pocházející z centra města a přilehlých vesnic využívají více organizované volnočasové aktivity než romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality.

H3: Děti a mládež navštěvující NZDM v městských částech mají větší sklony k provozování rizikového a problémového chování než romské děti a mládež navštěvující NZDM v sociálně vyloučené lokalitě.

4.5 Výzkumný cíl

Jak jsme již zmínili v úvodu praktické části, cílem výzkumu naší bakalářské práce bylo zjistit, jak ovlivňuje sociální služba volný čas romských dětí a mládeže v sociálně vyloučené lokalitě, zda vytváří podmínky pro jejich smysluplné trávení volného času a přispívá významnou či nevýznamnou měrou v utváření jejich pozitivních životních hodnot.

4.6 Výzkumný soubor

Základní výzkumný soubor tvořilo 107 respondentů NZDM pocházejících jak ze sociálně vyloučené lokality, tak z městských částí Vsetína a přilehlých obcí. Současně byl tento soubor rozdělen do skupin podle věku jednotlivých respondentů. Účelem bylo získat co nejpřesnější informace, proto jsme věkové období rozdělili do 5 skupin. Dále byly tyto skupiny rozděleny podle místa, kde NZDM navštěvují, a to na skupinu respondentů na-

vštěvující NZDM v sociálně vyloučené lokalitě a na skupinu navštěvující NZDM v městské části.

4.7 Techniky výzkumu

Ke sběru dat jsme použili jednu z nejčastěji používaných metod, které jsou používány v rámci kvantitativního výzkumu – *dotazník*. Dotazník charakterizujeme jako soubor předem připravených otázek vložených do formuláře. Dotazník byl speciálně vytvořen pro účely našeho výzkumného šetření a obsahoval otázky uzavřené, otevřené a polozavřené. V úvodu dotazníku byl objasněn účel našeho výzkumného šetření a byla zachována anonymita respondentů. Na některé otázky nemuseli respondenti odpovídat. Otázky byly položeny tak, aby odpovědi byly co nejpřesnější, tedy odpovědi *ano* nebo *ne*, naopak, pokud respondenti chtěli vyjádřit své pocity a přání, byly zvoleny otázky s možností odpovědi bez omezení některou variantou.

4.8 Časový průběh

Sběr potřebných dat probíhal v nízkoprahových zařízeních města Vsetín od poloviny února 2016 do konce března 2016. Všichni respondenti byli osobně osloveni a seznámeni s významem výzkumu. Poté byli požádáni o vyplnění dotazníku. Respondenty, kteří souhlasili s vyplněním dotazníku, jsme poučili o způsobu vyplňování dotazníku. Dotazování se zúčastnilo celkem 107 osob.

Tabulka č. 1 Poměr chlapců a dívek.

Možnosti	AČ	RČ%
Chlapci	64	60
Dívky	43	40
Celkem	107	100

Tabulka č. 2 Věkové rozdělení.

Možnosti	AČ	RČ%
6 – 10 let	34	32
11 – 14 let	33	31
15 – 18 let	22	21
19 – 21 let	12	11
22 – 26 let	6	5
Celkem	107	100

Tabulka č. 3 Vzdělání.

Možnosti	AČ	RČ%
Základní	85	80
Vyučen, stř.	13	12
Vyučen, stř.	9	8
Vyšší odborné	0	0
Vysokoškolské	0	0
Celkem	107	100

Tabulka č. 4 Respondenti z vyloučené lokality (ano), respondenti z města a přilehlých vesnic (ne).

Možnosti	AČ	RČ%
Ano	72	67
Ne	35	33
Celkem	107	100

4.9 Zpracování dat

Získaná data z dotazníků jsme zaznamenali pomocí čárkovací metody. Tímto způsobem získané výsledky jsme zaznamenávali do šablony jednoho z dotazníků. Vzhledem k našim cílům a dílčím výzkumným otázkám jsme nejprve vyhodnotili všechna data dohromady, poté byli respondenti rozděleni dle věku a místa návštěvnosti NZDM a takto jsme dále výsledky vyhodnotili.

Zaznamenaná data jsme sečetli a zadali do počítače pomocí programu MS Excel. V programu jsme vytvořili tabulky a zaznamenali veškeré výsledky. Tabulky obsahují absolutní a relativní četnosti, relativní četnosti jsme zaokrouhlovali na jedno desetinné místo. Takto získaná data byla mezníkem pro další výstupy, které nám pomohly při objasňování hypotéz. Respondenty ze sociálně vyloučené lokality, tedy z klubu Rubikon jsme označili v tabulkách okrovou barvou, respondenty z klubů z městské části jsme označili barvou modrou. Pro respondenty bylo jednodušší, pokud jsme v dotazníku nahradili pojem NZDM jako „klub“ a tímto způsobem se respondenti v dotazníku orientovali.

5 INTERPRETACE A ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

1VVO: Jaká je míra informovanosti o nízkoprahovém zařízení jako o sociální službě ze strany respondentů? Otázky v dotazníku 5, 6, 7.

Tabulka č. 5 Odkud jsi se dozvěděl/a o nízkoprahovém zařízení jako o sociální službě?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Od kamaráda	53	74	22	63
Ze školy	13	18	7	20
Od rodičů	2	3	1	3
Od někoho jiného	4	5	5	14
Celkem	72	100	35	100

Uživatelé jsou o možnosti využívat nízkoprahové zařízení informováni ve většině případů ze strany kamarádů, a to jak ve vyloučené lokalitě, tak v městských částech. Jen 6 % uživatelů se dozvědělo o nízkoprahovém zařízení od rodičů.

Tabulka č. 6 Víš co je náplní a posláním nízkoprahového zařízení?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	64	89	30	86
Ne	8	11	5	14
Celkem	72	100	35	100

Dotazovaní uživatelé jsou ohledně problematiky činnosti nízkoprahového zařízení dobře informováni, a to lépe ve vyloučené lokalitě než v městských částech a přilehlých vesnicích.

Tabulka č. 7 Víš, kde můžeš čerpat informace o působení nízkoprahového zařízení ve tvém okolí?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	51	71	25	71
Ne	21	29	10	29
Celkem	72	100	35	100

Převážná většina respondentů je schopna zjistit si informace týkající se činnosti a působení nízkoprahového zařízení ve svém okolí. Z toho vyplývá, že mají zájem dozvědět se, kde mohou trávit smysluplně svůj volný čas, pokud ho netráví jiným způsobem.

2VVO: Jakými způsoby jsou respondenti schopni trávit svůj volný čas v nízkoprahovém zařízení? Otázky v dotazníku 10, 11, 12, 16.

Tabulka č. 8 Víš jaké volnočasové aktivity v klubu existují?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	63	90	30	88
Ne	7	10	4	12
Celkem	70	100	34	100

Z výzkumu vyplývá, že zde neodpověděli všichni respondenti. 10 % respondentů z nízkoprahového zařízení ve vyloučené lokalitě neví, jaké volnočasové aktivity v klubu existují, 4 % respondentů z městských částí rovněž neví, jaké aktivity v klubu mohou uskutečňovat.

Tabulka č. 9 Které volnočasové aktivity v klubu preferuješ? Označ vždy pouze jednu.

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Výtvarný kroužek	15	21	1	3
Hudebna	11	15	2	6
Tanec	6	8	2	6
Stolní hry	7	10	10	28
PC	9	13	5	14
Sporty	6	8	3	9
Fotbálek	6	8	5	14
Rozhovor s pracovníky	2	3	1	3
Rozhovory s kamarády	9	13	5	14
Výlety poznání	1	1	1	3
Celkem	72	100	35	100

Respondenti ve vyloučené lokalitě se více zajímají o výtvarné a hudební aktivity, přitom se jedná o respondenty nižší věkové kategorie ve věku 6 – 14 let. V klubech v městské části

28 % respondentů preferuje stolní hry. Respondenty příliš nezajímají výlety a cesty za poznáním.

Tabulka č. 10 Jsi spokojen/a s nabídkou volnočasových aktivit? Pokud spokojen/a nejsi, uveď prosím, co ti v klubu chybí a co je podle tebe možné vylepšit.

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	61	85	29	83
Ne	11	15	6	17
Celkem	72	100	35	100

Převážná většina respondentů je s nabídkou volnočasových aktivit ve všech nízkoprahových zařízeních spokojena a nic na tom nechce změnit. Respondenti, kteří odpověděli záporně, jsou přesvědčeni, že by měla existovat možnost legálně kouřit v prostorách klubu, jednalo se o respondenty vyšší věkové skupiny a to ve všech nízkoprahových zařízeních.

Tabulka č. 11 Podporují tě rodiče při trávení volného času?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	18	25	11	31
Ne	54	75	24	69
Celkem	72	100	35	100

U převážné většiny respondentů rodiče nepodporují jejich volný čas, často ani nevědí, kde se jejich děti nacházejí.

Tabulka č. 12 Kolik volného času denně máš?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
1 h denně	2	3	3	9
2 h denně	3	4	10	28
3 h denně	6	8	14	40
4 h denně	15	21	6	17
Více jak 5 h	46	64	2	6
Celkem	72	100	35	100

64 % respondentů v nízkoprahovém zařízení ve vyloučené lokalitě má volného času více jak 5 h denně, kdežto v městských částech je to jen 6 %. Ve vyloučené lokalitě se jedná především o děti mladšího školního věku.

3VVO: Jaké jsou názory na trávení volného času v nízkoprahových zařízeních ze strany respondentů? Otázky z dotazníku 13, 14, 15, 18.

Tabulka č. 13 Preferuješ návštěvu jen jednoho klubu, který je ve městě nebo navštěvuješ více klubů ve městě?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Navštěvuji pouze jeden klub	55	76	31	90
Chodím do více klubů	15	21	2	5
Navštěvuji všechny tři kluby	2	3	2	5
Celkem	72	100	35	100

Zde byla zajímavá odpověď od respondentů všech tří nízkoprahových zařízení. Všichni respondenti z vyloučené lokality mladšího školního věku navštěvují pouze klub Rubikon – tedy klub ve výběrové lokalitě. Znamená to tedy, že klub Rubikon je jediným zařízením, který ve volném čase navštěvují. V ostatních dvou klubech v městské části rovněž 90 % respondentů chodí jen do „svého“ klubu.

Tabulka č. 14 Jak často navštěvuješ klub? (Pozn. Všechny nízkoprahová zařízení mají otevírací dny 4 dny v týdnu.)

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Každý otevírací den	53	74	19	54
Skoro každý den	8	11	7	20
Asi 2x týdně	5	7	2	6
Asi 1x týdně	3	4	4	11
Asi 3 – 4x měsíčně	2	3	2	6
Asi 1x měsíčně	1	1	1	3
Celkem	72	100	35	100

Možnosti trávení volného času je dle získaných dat vyšší u uživatelů ve vyloučené lokalitě než u uživatelů v městských částech. 74 % respondentů ve vyloučené lokalitě navštěvuje

klub každý otevírací den. V obou zbývajících klubech více jak polovina respondentů (54 %) rovněž využívá nabídky a chodí do klubu každý den.

Tabulka č. 15 Trávíš nejčastěji svůj volný čas v klubu?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	57	79	21	60
Ne	15	21	14	40
Celkem	72	100	35	100

Zde respondenti odpověděli, že většinou část svého volného času tráví právě v NZDM. Sociálně vyloučená lokalita vykazuje téměř 80% trávení volného času respondentů v NZDM, v městských částech je to přesně 60% respondentů, kteří preferují trávení volného času v NZDM.

Tabulka č. 16 Co by jsi dělal/a, kdyby klub přestal fungovat, nebo byl zrušen?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Chodil/a bych jinam	15	20	8	23
Nechodil/a bych nikam	9	13	9	26
Nedovedu si představit, že by klub nebyl	45	63	14	40
Jiná činnost	3	4	4	11
Celkem	72	100	35	100

Tato otázka, respektive odpovědi, byly pro nás překvapující. Více jak polovina respondentů ve vyloučené lokalitě si vůbec nedovede představit, že by klub neexistoval. 40 % respondentů v městských částech taktéž vůbec neví, jak by využili svůj volný čas, kdyby nízkoprahové zařízení přestalo fungovat.

Tabulka č. 17 Jaký máš vztah k alkoholu, kouření a jiným návykovým látkám?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Nemám žádné zkušenosti s alkoholem ani s kouřením	31	48	2	7
Mám zkušenosti s alkoholem a kouřením	28	44	15	51
Mám zkušenosti i s jinými návykovými látkami	5	8	12	42
Celkem	64	100	29	100

Zde nám na otázku neodpověděli všichni respondenti, a to jak v klubu ve vyloučené lokalitě, tak v klubech v městských částech. Téměř všechny děti mladšího školního věku nemají zkušenosti s alkoholem ani s kouřením. 44 % respondentů ve vyloučené lokalitě má zkušenosti s alkoholem a kouřením a 8 % respondentů i s ostatními návykovými látkami. V městských níkoprahových zařízeních má 51 % respondentů zkušenosti s alkoholem a kouřením. Zarážející odpověď nás čekala u respondentů, kteří uvedli, že mají zkušenosti i s drogami – a to celkem 42 % v městských částech a 8% respondentů ve vyloučené lokalitě.

Tabulka č. 18 Dopustil/a jsi se někdy krádeže, násilí, šikany nebo jiného přestupku?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	9	15	6	20
Ne	52	85	24	80
Celkem	61	100	30	100

Zde nám na položenou otázku opět neodpověděli všichni respondenti. Nevíme, (z důvodu možnosti na otázku neodpovídat) zda neodpověděli z důvodu, že jejich odpověď by byla kladná či nikoli. 85 % respondentů ve vyloučené lokalitě se nikdy nedopustilo žádného přestupku. Podobná situace byla i v obou městských klubech, zde se nedopustilo žádného přestupku 80 % respondentů.

Tabulka č. 19 Byl/a jsi někdy trestán/a za své chování? V případě, že odpovíš ano, uveď prosím jak.

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	12	19	5	16
Ne	52	81	27	84
Celkem	64	100	32	100

Z výpovědí respondentů vyplývá, že poměry trestů ve všech klubech jsou téměř totožné. Respondenti, kteří byli nějakým způsobem trestáni, uváděli jako nejčastější druhy trestu – třídní a ředitelské důtky, podmíněčné vyloučení ze školy, vyloučení ze školy, poté následoval podmíněčný trest a v jednom případě trest nepodmínečný.

Tabulka č. 20 Znáš všechny pravidla a sankce, které v klubu jsou?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	55	76	29	83
Ne	10	14	4	11
Všechny neznám, nevím	7	10	2	6
Celkem	72	100	35	100

Tabulka č. 21 Jak dlouho navštěvuješ klub?

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Do 1 roku	6	8	2	6
1 – 2 roky	8	11	6	17
2 – 3 roky	12	17	5	14
Více jak 3 roky	46	64	22	63
Celkem	72	100	35	100

Tabulka č. 22 Navštěvuješ kromě klubu i jiné kroužky? Pokud chceš, uveď jaké ...

Možnosti	AČ	RČ%	AČ	RČ%
Ano	15	21	12	34
Ne	57	79	23	66
Celkem	72	100	35	100

Z výpovědí respondentů vyplývá, že 79% uživatelů ve vyloučené lokalitě nemá žádné jiné kroužky či nevyužívá možností nabízených volnočasových aktivit. Respondenti, kteří chodí do klubu ve vyloučené lokalitě a navštěvují mj. kroužky, uvedli, že mezi nejčastější aktivity patří kroužky ve škole (hudební a taneční kroužek, flétna) a sportovní kroužky jako je fotbal, hokejbal, karate a box. Respondenti, kteří odpověděli kladně na otázku, zda využívají organizovaných volnočasových aktivit, a navštěvují kluby ve městě, uvedli, že mezi nejčastější kroužky patří kroužky sportovní, jako je fotbal a box. Dále se chlapci věnují modelářství, chovatelskému kroužku a dívky tanci a zpěvu.

Respondenti znají i sankce za činnosti, které nesmějí v klubu provozovat a vědí, co by je čekalo, kdyby tyto nařízení a pravidla porušili.

Největší procento respondentů, tedy 64% ze sociálně vyloučené lokality a 63% z městských částí navštěvují všechny kluby více jak tři roky.

5.1 Testování hypotéz

Hypotéza je podmíněný výrok o vztahu mezi dvěma nebo více proměnnými. Hypotézy jsou vždy v oznamovací větě formě a uvádějí do vztahu – buď obecně, nebo speciálně proměnné s proměnnými. Dobrá hypotéza musí být formulována v podobě, v níž je testovatelná.

Naše hypotézy byly formulovány na základě stanovených výzkumných cílů a ověřeny pomocí statistické metody testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Hypotéza č. 1

Romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality využívají více svůj volný čas v nízkoprahových zařízeních než romské děti a mládež pocházející z centra města a přilehlých vesnic.

H_0 : Romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality a romské děti a mládež z centra města a přilehlých vesnic mají stejnou tendenci využívat svůj volný čas v nízkoprahových zařízeních.

H_A : Romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality mají vyšší tendenci využívat svůj volný čas v nízkoprahovém zařízení.

Tabulka č. 23 Čtyřpolní tabulka četnosti využívání volného času uživateli NZDM

Otázka č. 15 Trávíš nejčastěji svůj volný čas v klubu?

	Ano	Ne	Σ
SVL	57	15	72
MČ	21	14	35
Σ	78	29	107

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

$$\chi^2 = \eta \frac{(ad-bc)^2}{(a+b).(a+c).(b+d).(c+d)}$$

$$\chi^2 = 107 \frac{(57.14-15.21)^2}{(57+15).(57+21).(15+14).(21+14)}$$

$$\chi^2 = 4,379$$

Výpočtem jsme zjistili, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 4,379$ je větší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$, a proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

Četnost trávení volného času romských dětí a mládeže v NZDM ve vyloučené lokalitě je vyšší než četnost trávení volného času romských dětí a mládeže v městských částech.

Hypotéza č. 2

Romské děti a mládež pocházející z centra města a přilehlých vesnic využívají více organizované volnočasové aktivity a zájmové kroužky než romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality.

H_0 : Uživatelé NZDM z centra města a přilehlých vesnic a uživatelé NZDM ze sociálně vyloučené lokality mají stejnou tendenci využívat organizované volnočasové aktivity a zájmové kroužky.

H_A : Uživatelé NZDM z centra města a přilehlých vesnic mají vyšší tendenci využívat organizované volnočasové aktivity a zájmové kroužky.

Tabulka č. 24 Čtyřpolní tabulka četnosti využití organizovaných volnočasových aktivit a zájmových kroužků

Otázka č. 22 Navštěvuješ kromě klubu i jiné kroužky a volnočasové aktivity?

	Ano	Ne	Σ
SVL	15	57	72
MČ	12	23	35
Σ	27	80	107

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

$$\chi^2 = \eta \frac{(ad-bc)^2}{(a+b).(a+c).(b+d).(c+d)}$$

$$\chi^2 = 107 \frac{(15 \cdot 23 - 57 \cdot 12)^2}{(15+57) \cdot (15+12) \cdot (57+23) \cdot (12+23)}$$

$$\chi^2 = 0,225$$

Výpočtem jsme zjistili, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 0,225$ je menší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$, a přijímáme nulovou hypotézu a odmítáme hypotézu alternativní.

Dle kritérií otázky č. 22 v dotazníku neexistuje statisticky významný rozdíl mezi využitím organizovaných volnočasových aktivit u romských dětí a mládeže z centra města a přilehlých vesnic a romských dětí a mládeže ze sociálně vyloučené lokality.

Hypotéza č. 3

Romské děti a mládež navštěvující NZDM v městských částech mají větší sklony k provozování rizikového a problémového chování než romské děti a mládež navštěvující NZDM v sociálně vyloučené lokalitě.

H_0 : Uživatelé klubu z městských částí a uživatelé klubu ze sociálně vyloučené lokality mají stejné sklony k provozování rizikového a problémového chování.

H_A : Uživatelé klubu z městských částí a přilehlých vesnic mají větší sklony k provozování rizikového a problémového chování.

Tabulka č. 25 Čtyřpolní tabulka četností sklonů a zkušeností s provozováním rizikového a problémového chování.

*Otázka v dotazníku č. 18 Dopustil/a jsi se někdy krádeže, násilí, šikany, či nějakého pře-
stupku?*

	Ano	Ne	Σ
SVL	9	52	61
MČ	6	24	30
Σ	15	76	91

Nulovou hypotézu budeme testovat na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

$$\chi^2 = \eta \frac{(ad-bc)^2}{(a+b).(a+c).(b+d).(c+d)}$$

$$\chi^2 = 107 \frac{(9.24-52.6)^2}{(9+52).(9+6).(52+24).(6+24)}$$

$$\chi^2 = 0,402$$

Výpočtem jsme zjistili, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 0,402$ je menší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$, a proto přijímáme nulovou hypotézu a odmítáme hypotézu alternativní.

Dle kritérií otázky č. 18 v dotazníku neexistuje statisticky významný rozdíl mezi sklony k provozování rizikového a problémového chování u uživatelů navštěvujících NZDM v městských částech a uživatelů navštěvujících NZDM v sociálně vyloučené lokalitě.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, jak významnou roli zaujímají nízkoprahová zařízení v životě romských dětí a mládeže ve Vsetíně.

Výsledky výzkumu vyhodnotíme z hlediska významnosti jednotlivých dílčích otázek:

1VVO: Informovanost o nízkoprahových zařízeních ve Vsetíně mezi uživateli z městských částí a přilehlých vesnic a uživateli ze sociálně vyloučené lokality. (ot. č. 5, 6, 7)

Z vyhodnocených dat vyplynulo, že uživatelé všech nízkoprahových zařízení ve Vsetíně jsou o působnosti NZDM velmi dobře informováni. Rozličné informace o činnosti NZDM získávají především od kamarádů a ze školy, jen 3% informací mají od rodičů, a to v obou srovnávaných lokalitách – v městských částech a v sociálně vyloučené lokalitě. Rodiče jsou o činnosti a působení NZDM jen velmi málo informováni. Romské děti a mládež získávají informace o činnosti NZDM také od sociálních pracovníků působících na Městském úřadě Vsetín a v sociální službě Mozaika, která je součástí Diakonii ČCE – středisko Vsetín. Tady ve vyloučené lokalitě rozdávají terénní sociální pracovnice letáčky a poskytují doplňující informace o možnosti navštěvovat NZDM v případě, že dítě nemá možnost navštěvovat žádnou jinou organizovanou volnočasovou aktivitu či zájmový kroužek. Ověřili jsme hypotézu, kterou jsme stanovili pro tuto otázku, romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality tráví svůj volný čas v NZDM více než romské děti a mládež v městských NZDM.

2VVO: Způsob trávení volného času romskými dětmi a mládeží v NZDM (ot. č. 10, 11, 12, 16)

Děti a mládež romského etnika jsou z převážné většiny velmi dobře informovány, jaké zájmové aktivity mohou v klubu využívat. Je zajímavé, že děti a mládež z vyloučené lokality ve věkové kategorii 6 až 14 let preferují výtvarný kroužek, zatímco děti a mládež z centra města raději hrají stolní hry. Z atraktivnějších aktivit, jako jsou cesty za poznáním, např. návštěvy hradů a zámků, přírodních lokalit a měst s poutavou historií, nejsou příliš nadšeni a takových nabídek využívají jen zřídka. Způsob přípravy volnočasových aktivit a jejich následné provádění je pro uživatele všech tří nízkoprahových klubů ve Vsetíně hodnocen velmi kladně, uživatelé nechtějí nic měnit. Z toho, co by změnili nebo chtěli něja-

kým způsobem ovlivnit je zavedení koutku v prostorech klubů, kde by mohli kouřit. Tato varianta je ve všech jmenovaných NZDM však nepřijatelná a nepřipustná. Příjemným zjištěním bylo, že děti mají zájem o rukodělné aktivity a chtějí se naučit něčemu novému a samy si to vyzkoušet. Co však bylo znepokojující, je fakt, že 75% rodičů dětí a mládeže z vyloučené lokality a 69% rodičů dětí a mládeže z městských částí a přilehlých vesnic nepodporuje smysluplné využívání volného času svých potomků a je jim jedno, kde dítě svůj čas mimo školu tráví. Ověřením druhé hypotézy jsme rovněž zjistili, že romské děti a mládež navštěvují organizované volnočasové aktivity mimo NZDM ve 21% případů u uživatelů ze sociálně vyloučené lokality a ve 34% případů u uživatelů z městských částí a přilehlých vesnic. Neexistují tedy významné statistické rozdíly mezi využitím organizovaných volnočasových aktivit mezi uživateli z centra města a přilehlých vesnic a uživateli ze sociálně vyloučené lokality.

3VVO: Názory na trávení volného času romských dětí a mládeže v NZDM (ot. č. 13, 14, 15, 18)

U otázky, která zjišťovala, zda uživatelé navštěvují vždy jen jeden příslušný klub byla odpověď následující. 76% respondentů ze sociálně vyloučené lokality a 90% respondentů z městských částí navštěvuje pouze jedno nízkoprahové zařízení, 21% respondentů ze sociálně vyloučené lokality a 5% respondentů z městských částí chodí do dvou klubů a 3% uživatelů ze sociálně vyloučené lokality a 5% uživatelů z městských částí zná a navštěvuje všechna nízkoprahová zařízení, která jsou ve městě Vsetín. Zajímavým se nám jevílo zjištění, že 74% romských dětí a mládeže ze sociálně vyloučené lokality navštěvuje klub Rubikon každý den, tato skutečnost je dána také demograficky, jedná se o jedinou možnost, kde romské děti a mládež mohou trávit volný čas. Pozitivní skutečnost spatřujeme také v tom, že děti a mládež tráví raději svůj volný čas v klubech, než blouděním po ulici a pácháním drobné trestné činnosti. S tím souvisí také otázka, zda se už uživatelé klubu setkali s trestnou činností nebo zda sami byli aktéry a spáchali přestupek či dokonce trestný čin. Na tuto otázku nám neodpověděli všichni respondenti, z výsledků je však patrné, že zkušenost s pácháním drobné trestné činnosti, násilím i šikanou mají zkušenosti respondenti ze všech tří NZDM ve Vsetíně a to celkem 15% respondentů ze sociálně vyloučené lokality a dokonce 20% respondentů z NZDM v městských částech. Za své chování byli re-

spondenti nějakým způsobem potrestáni, buď jim byl udělen trest ve škole nebo soudem. Pro tuto otázku byla stanovena hypotéza, která potvrdila, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi sklony k provozování rizikového a problémového chování u uživatelů navštěvujících NZDM v městských částech a uživatelů navštěvujících NZDM v sociálně vyloučené lokalitě.

6.1 Diskuse a doporučení pro praxi

Z výzkumu vyplynulo, že rozdíly mezi trávením volného času romských dětí a mládeže ze sociálně vyloučené lokality a romských dětí a mládeže, které navštěvují nízkoprahová zařízení v městských částech, jsou rozdílné. Romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality mají vyšší potřebu trávit svůj volný čas v NZDM a výsledky výzkumu této části dopadly dle našeho očekávání. Ostatní výsledky, tedy rozdíly týkající se zejména rizikového a problémového chování uživatelů ze sociálně vyloučené lokality a uživatelů z městské části, jsme předpokládali zřetelnější.

Bylo zjištěno, že většina respondentů má velmi dobré informace o působnosti a činnosti nízkoprahových klubů ve Vsetíně. Doporučovali bychom zainteresovaným institucím a odborníkům zaměřeným na tuto oblast, zaměřit se na vyšší informovanost rodičů, kteří často ani nevědí, kde jejich děti tráví svůj volný čas. Seznámit je s náplní a principy a cíli těchto sociálních služeb. Informovanost by mohla být zprostředkována prostřednictvím příslušných sociálních pracovníků, terénních pracovníků, letáků, besed či přednášek. Jako velmi pozitivní se nám jeví skutečnost, že romské děti a mládež, které již navštěvují nízkoprahová zařízení, mají velmi dobré výsledky v prezentování na různých festivalech, soutěžích a kulturních vystoupeních.

Domníváme se, že je důležité, aby i širší veřejnost byla obeznámena s chodem a principy těchto sociálních služeb. V povědomí veřejnosti panuje mylný názor, že nízkoprahová zařízení jsou místem, kde se setkává mládež holdující drogám a alkoholu, děti se zde nic ne naučí, ba naopak.

K problematice užívání alkoholu a drog nutno podotknout, že zkušenosti s těmito návykovými látkami má více jak polovina respondentů všech tří zmiňovaných NZDM. V této oblasti je nutností vynaložit větší úsilí na prevenci, kterou je možné zprostředkovat besedami o dané problematice, terénní prací pracovníků kontaktních center a minimalizovat tak rizika spojená s užíváním drog a jiných návykových látek.

Podle výsledků výzkumu dále vyplynulo, že respondenti všech tří NZDM se shodují v tom, že v NZDM mohou v podstatě trávit svůj volný čas aktivním způsobem a mají představu o tom, jak ho trávit smysluplně. Mohou čas využít hraním her, sportovními činnostmi, poslechem hudby, sledováním filmů, čtením knih a časopisů, výtvarnými aktivitami apod.

Vzhledem k rodinným záležitostem, tedy možného nezájmu ze strany rodičů, kdy rodiče nevědí, kde jejich dítě tráví volný čas, je důležité, aby ke každému uživateli bylo přistupováno jako k jedinečné lidské bytosti. Tato zásada pramení z etických zásad každé sociální služby a také ze zásad každého NZDM. Důsledné dodržování těchto etických zásad vede k celkovému rozvoji osobnosti uživatele a k respektu k základním lidským hodnotám.

Pozitivním zjištěním pro nás bylo, že romské děti a mládež hojně využívají aktivity, které pro ně pracovníci NZDM připravují, a to především aktivity výtvarné, hudební a sportovní. Jen 11% respondentů ze sociálně vyloučené lokality a 6% respondentů z městských částí by bylo pro změnu, která by měla spočívat ve vybudování prostoru pro kouření v prostoru klubu, což však NZDM umožnit nemůže. Nároky uživatelů NZDM jsou tedy malé, uživatelé jsou spokojeni s tím, co jim NZDM nabízí.

V průběhu výzkumného šetření nás příjemně překvapilo, že s výzkumem souhlasil značný počet respondentů. Vzbudit v romských dětech zájem podělit se o své názory, jsou mnohdy těžké a složité. Respondenti měli možnost na některé otázky neodpovídat, nám se jako velmi kladné jeví to, že této možnosti téměř nevyužili a na otázky odpovídali. Pokud respondenti byli na pochybách s odpovědí nebo některé otázce nerozuměli, ochotně jim pomohli sociální pracovníci nebo pracovníci v sociálních službách v příslušných NZDM.

Domníváme se, že je pořád co zlepšovat a dostávat NZDM na ještě vyšší úroveň, ať už po stránce materiální a technické, ale hlavně vztahové a lidské. Pracovníci NZDM jsou vždy ochotni naslouchat a pomoci uživatelům, a poskytnout jim radu a pomoc.

Mnozí uživatelé NZDM ve Vsetíně se shodují v tom, že pokud by NZDM přestalo existovat a poskytovat sociální službu jako takovou, v jejich dosavadních životech by to znamenalo ztrátu pevného a záchytného bodu, kterým pro ně NZDM je.

Zvlášť citlivá by tato ztráta byla pro romské děti, které žijí v sociálně vyloučené lokalitě a NZDM je tak jejich jediným prostorem, kde mohou smysluplně trávit volný čas.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je zaměřena na roli nízkoprahových zařízení a jejich přínosem pro děti a mládež romského etnika. Jedním z důvodů, proč jsme si vybrali právě toto téma, je neutěšený stav trávení volného času romskými dětmi a především romskou mládeží. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež je dosti široký pojem. My jsme jej pojali z pohledu trávení volného času dětmi mládeží z romské minority, která ve Vsetíně žije. Zajímala nás informovanost o možnostech, jak romské děti a mládež využívají čas mimo školu a nudu v ulicích.

Hlavním cílem naší bakalářské práce bylo zjistit, jakou celkovou roli hrají výše zmiňovaná zařízení v životě uživatelů.

V teoretické části se v jednotlivých kapitolách zabýváme literaturou, která se vztahuje k tématu, vztahem tématu k sociální pedagogice a vymezením základních pojmů. Druhá kapitola vymezuje pojem nízkoprahové zařízení a představuje jednotlivá nízkoprahová zařízení ve městě Vsetín. Poslední kapitola teoretické části charakterizuje kulturní tradice Romů a specifikuje romské dítě a jeho volný čas.

Praktická část obsahuje výzkum. Jedná se o výzkum kvantitativní, prováděný metodou dotazníkového šetření. Cílovou skupinou byly romské děti a mládež ve věku 6 až 26 let a zúčastnilo se ho celkem 107 osob. Cílem bylo odpovědět na hlavní a dílčí výzkumné otázky. Samotná kapitola Shrnutí výzkumu poté obsahuje výstupy z výzkumu. Pro rekapitulaci bychom rádi uvedli, že respondenti mají představu o trávení volného času v NZDM a NZDM jsou jim rovněž přínosem ve smysluplných činnostech a aktivním způsobu trávení volného času. Především romské děti a mládež ze sociálně vyloučené lokality mají potřebu navštěvovat NZDM ve zvýšené míře, a je to mnohdy jejich jediná možnost, jak smysluplně využívat svůj volný čas a netrávit ho nevhodným, mnohdy rizikovým způsobem. NZDM vnímají respondenti pozitivně a mnozí z nich si svůj dosavadní život bez této sociální služby nedovedou představit.

Proto by tato bakalářská práce mohla být přínosná pro všechny, kteří zcela přesně nevědí, co je hlavní náplní těchto zařízení a může být zároveň přínosná dětem a mládeži bydlicím ve Vsetíně a blízkém okolí, kteří mají problémy v rodině, ve svém životě, ale nevědí, kam se mají obrátit pro radu či pomoc.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ACTON, Thomas, 2012. *New faces of antigypsyism in modern Europe*. Prague: NGO. ISBN 978-80-904327-5-8.
- [2] BAKALÁŘ, Petr, 2004. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia. ISBN 80-7220-180-8.
- [3] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Univerzita Komenského Bratislava. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [4] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Mladé letá. ISBN 80-10-00458-5.
- [5] BALVÍN, Jaroslav, 2004. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix. ISBN 80-86798-01-1.
- [6] BALVÍN, Jaroslav a kol., 2000. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902461-7-6.
- [7] BALVÍN, Jaroslav a kol., 1997. *Romové a volný čas*. Brno: Hnutí R. ISBN 80-902149-9.
- [8] BALVÍN, Jaroslav a kol., 1996. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902149-1-6.
- [9] BALVÍN, Jaroslav a Lukasz KWADRANS, 2010. *Situation of Roma minority in Czech, Hungary, Poland and Slovakia*. Wrocław: Prom. ISBN 978-83-928354-6-2.
- [10] DAVIDOVÁ, Eva, 1995. *Romano Drom. Cesty Romů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-7067-533-0.
- [11] FRASER, Angus, 1998. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-212-X.
- [12] GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [13] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jana PÁVKOVÁ, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [14] HORVÁTHOVÁ, Jana, 2002. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-615-X.
- [15] HORVÁTHOVÁ, Jana, 1998. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Vydalo MŠMT 1998 pro učitele základních škol.

- [16] HÜBSCHMANNOVÁ, Milena, 1993. *Šaj pes dovakeras (Můžeme se domluvit)*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP Olomouc. ISBN 80-7067-355-9.
- [17] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [18] JAKOUBEK, Marek a Tomáš HIRT (eds.), 2004. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 80-86473-83-X.
- [19] KALEJA, Martin a Jan KNEJP (eds.), 2009. *Mluvme o Romech Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-708-3.
- [20] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [21] LACKOVÁ, Elena, 1999. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. Praha: Triáda. ISBN 978-808725-620-6.
- [22] LIÉGEOIS, Jean-Pierre, 1995. *Rómovia, cikáni, kočovníci*. Bratislava: Vydalo Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy. ISBN 80-967380-4-6.
- [23] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
- [24] MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178473-7.
- [25] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 2003. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X.
- [26] NAVRÁTIL, Pavel a kol., 2003. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8.
- [27] NEČAS, Ctibor, 1999. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-7076-952-2.
- [28] Pracovní skupina pro dodefinování NZDM – pracovní orgán České asociace streetwork, o. s. sdružující nízkoprahové sociální služby (ČAS), 2008. *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Praha: Česká asociace streetwork, o. s.
- [29] PRŮCHA, Jan, 2001. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-584-9.

- [30] STOJKA, Peter a Rastislav PIVONĚ, 2003. *Náš život – Amáro Trajo*. Bratislava: Slavomír Drozd studio pre Nadáciu INFOROMA. ISBN 80-969055-0-3.
- [31] ŠOTOLOVÁ, Eva, 2011. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0277-0.

Elektronické zdroje

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Centrum Archa [online]. 2016 [cit. 2015-3-30]. Dostupné z: <http://www.jsmenaceste.cz/archa>

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Zrnko [online]. 2016 [cit. 2016-3-30]. Dostupné z: <http://www.vsetin.charitacz/sluzby/nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-zrnko/>

Nízkoprahový klub Rubikon [online]. 2016 [cit. 2016-3-30]. Dostupné z: <http://www.diakonievssetin.cz/sluzby-pro-rodice-deti-a-mladez/nizkoprahovy-klub-rubikon/>

Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM) [online]. Praha: Česká asociace streetwork, o.s., 2016. [cit. 2016-3-30]. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf

Zákon č. 108/2006 Sb. Ze dne 14. Března 2006 o sociálních službách [online]. (stav ke dni 30. 3. 2016). Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AČ	Absolutní četnost.
A KOL	A kolektiv.
ATD	A tak dále.
ČR	Česká republika.
MČ	Městská část.
NAPŘ	Například.
NZDM	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.
RČ	Relativní četnost.
S.	Strana.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Poměr chlapců a dívek

Tabulka č. 2 Věkové rozdělení

Tabulka č. 3 Vzdělání

Tabulka č. 4 Rozdělení respondentů z městských částí a ze sociálně vyloučené lokality

Tabulka č. 5 Odkud jsi se dozvěděl/a o nízkoprahovém zařízení jako o sociální službě?

Tabulka č. 6 Víš, co je náplní a posláním nízkoprahového zařízení?

Tabulka č. 7 Víš, kde můžeš čerpat informace o působení nízkoprahového zařízení ve tvém okolí?

Tabulka č. 8 Víš, jaké volnočasové aktivity v klubu existují?

Tabulka č. 9 Které volnočasové aktivity v klubu preferuješ? Označ pouze jednu.

Tabulka č. 10 Jsi spokojen/a s nabídkou volnočasových aktivit v klubu? Pokud spokojen/a nejsi, uveď prosím, co ti v klubu chybí a co je podle tebe možné vylepšit.

Tabulka č. 11 Podporují tě rodiče při trávení volného času?

Tabulka č. 12 Kolik volného času denně máš?

Tabulka č. 13 Preferuješ návštěvu jen jednoho klubu, který je ve městě nebo navštěvuješ více klubů ve městě?

Tabulka č. 14 Jak často navštěvuješ klub?

Tabulka č. 15 Trávíš nejčastěji svůj volný čas v klubu?

Tabulka č. 16 Co by jsi dělal/a, kdyby klub přestal fungovat, nebo byl zrušen?

Tabulka č. 17 Jaký máš vztah k alkoholu, kouření a jiným návykovým látkám?

Tabulka č. 18 Dopustil/a jsi se někdy krádeže, násilí, šikany, nebo jiného přestupku?

Tabulka č. 19 Byl/a jsi někdy, trestán/a za své chování?

Tabulka č. 20 Znáš všechna pravidla a sankce, které v klubu jsou?

Tabulka č. 21 Jak dlouho navštěvuješ klub?

Tabulka č. 22 Navštěvuješ kromě klubu i jiné kroužky?

Tabulka č. 23 Čtyřpolní tabulka využívání volného času uživateli NZDM

Tabulka č. 24 Čtyřpolní tabulka využití organizovaných volnočasových aktivit uživateli NZDM.

Tabulka č. 25 Čtyřpolní tabulka se sklony a zkušenostmi provozováním rizikového a problémového chování uživateli NZDM

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I.: Rešerše použité literatury

PŘÍLOHA P II.: Dotazník

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE POUŽITÉ LITERATURY

ACTON, Thomas, 2012. *New faces of antigypsyism in modern Europe*. Prague: NGO. ISBN 978-80-904327-5-8.

Sborník, který vypovídá o uplatňování práva vyšší vrstvy a nadřazování jednotlivých skupin nad druhými. Poukazuje rovněž na rasistické nátlaky vysoce postavených jedinců a neopomíná ani otázku řešení lidské potřeby materiálních a duchovních hodnot, které mohou být pod nátlakem potlačeny nebo zapomenuty. V kontextu s minulostí je poukazováno na důležitost ukončení anticikánských postojů. Autor publikace jasně poukazuje na to, jak je důležité se odpoutat od stereotypů, rasismu, nenávisti a posilovat rovnocenné postavení a rasovou snášenlivost.

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Mladé letá. ISBN 80-10-00458-5.

Autorka ve své publikaci poskytuje informace o oboru sociální pedagogika, které jsou nashromážděny mnohaletými zkušenostmi působením v oboru. Dílo je uvedením v přímé souvislosti s ostatními vědními disciplínami a příbuznými vědami, o které se opírá. Autorka se rovněž věnuje tématu, kterým jsou romské děti a prostředí, ve kterém jsou vychovávány a kde vyrůstají. Velmi působivě je zde popsáno, jak se život Romů odlišuje od vnímání majoritní společnosti. Kniha je určena nejen studentům, ale i pedagogům, kteří se daným tématem hlouběji zabývají.

BAKALÁŘ, Petr, 2004. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia. ISBN 80-7220180-8.

Autor ve svém díle poukazuje na v některých aspektech odlišující se psychiku Romů od neromů. Kniha je prvním krokem k pochopení celé problematiky v celém širším kontextu. Je zřejmé, že to co bylo napsáno, lze v současné době doplňovat a upřesňovat. Tato práce je však systematickým pokusem porozumět romské problematice z hlediska moderní psychologie.

BALVÍN, Jaroslav a kol., 1997. *Romové a volný čas*. Brno: Hnutí R. ISBN 80-9021-49-5-9.

Publikace je názorovým sborníkem více autorů, kteří se věnují otázce romského etnika, jejich kultury, tradic a v souvislosti s tím i trávením volného času a k přístupům jak pomoci trávit volný čas efektivně a rozvíjet tak svou osobnost všestranně. Jednotlivé příspěvky této knihy se zabývají volným časem a organizacemi, které pomáhají romským dětem a

mládeži trávit svůj volný čas smysluplně, alternativními metodami výchovy a vzděláváním Romů ve škole i mimo školu. Přínos knihy spočívá v souhrnu důležitých informací pro sociální pedagogy, sociální pracovníky i ostatní pracovníky s romskou mládeží, kteří se snaží tomuto etniku porozumět a pomoci.

BALVÍN, Jaroslav a kolektiv, 2000. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902461-7-6.

Publikace, která vznikla na tradičním pravidelném setkání Hnutí R, se zabývá názory mnoha autorů na důležitá témata alternativních experimentů a různorodých metod přístupů k romským žákům. Důležitým aspektem je vznik přípravných, nultých ročníků na mnoha základních školách. Dalším tématem je možnost čerpat názory na tradiční alternativní školy, potřeba porozumět romské historii při výchově Romů a důležitost vzdělávání.

BALVÍN, Jaroslav, 2004. *Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. ISBN 80-902972-6-9.

Sborník předkládající názory lidí, kteří se snaží jakýmkoli způsobem zlepšit vztahy mezi majoritní společností a národnostními menšinami na území ČR. Publikace je přehledně rozdělena do pěti částí. Každá z nich se poté zabývá určitým okruhem témat. První a druhá část podávají vyjádření k současným vztahům mezi majoritní a minoritní společností. Poslední dvě části uvádějí výstupy jednotlivých šetření a aplikovaných metod. Třetí část je nejpodstatnější a podává informace o bilingvistu pohledem pedagoga ve vztahu k Romům, o biculturalismu ve vztahu k Romům a toleranci k minoritám. Publikace obsahuje i část věnovanou integraci cizinců do majoritní společnosti.

DAVIDOVÁ Eva, 1995. *Romano drom. Cesty Romů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-7067-533-0.

Etnografka, socioložka, fotografka a historička zde shrnuje osudy romských komunit v České republice, ale i na Slovensku až do roku 1990. Těžiště celého textu je v sugestivním líčení ztrácejícího se tradičního života českých a slovenských Romů. Tradiční Romů pomalu ustupují do pozadí, Romové žijí především moderní současný život a je na škodu zapomínat na jejich specifickou, nádhernou kulturu.

FRASER, Angus, 1998. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-212-X.

Publikace odráží život kočovníků, kteří se již ve středověku objevili u hranic západní Evropy a odtud putovali do mnoha koutů celého světa. Tam, kde se objevili, to vyvolalo řadu pochyb a zvědavosti. Kočovníci byli velmi houževnatí a přizpůsobiví, a dokázali si po mnoho let udržet svoji identitu a přežít období, ve kterých neustále docházelo k jejich pronásledování. Dílo je odrazem historie, v níž Cikáni neustále kočovali, vypovídá o tom, jak byli přijímáni, ale také pronásledováni a vykořeňováni. Specifičnost díla tkví především v jeho množství ilustrací a ten, který dílo čte, tak může lépe pochopit celý smysl příběhu.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER, Jana PÁVKOVÁ, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.

Publikace charakterizuje základní problémy ovlivňování a zhodnocování volného času dětí a mládeže, reflektuje současný stav a předpokládaný vývoj. Uvádí požadavky a podmínky, obsah a formy pedagogického ovlivňování volného času a neopomíjí ani psychologické aspekty výchovy ve volném čase a zabývá se specifiky institucí nabízejících dětem a mládeži volnočasové aktivity. Kniha se věnuje i osobnosti pedagoga a jeho odborné přípravě. Připomíná také základní právní předpisy, které souvisí s organizováním volnočasových aktivit, a to zejména kvůli zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví účastníků. Dílo je určeno studentům pedagogiky, sociální pedagogiky a dalších příbuzných oborů, vychovatelům školních družin, domů dětí a mládeže, domovů mládeže a dětských domovů.

HORVÁTHOVÁ, Jana, 1998. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Vydalo MŠMT 1998 pro učitele základních škol.

Populárně naučná publikace zmiňuje historické souvislosti spojené s nesnášenlivostí vůči Romům, kdy byli Romové pronásledováni a popraveni, popisuje genocidu a cikánské tábory v Letech a Hodoníně. Kniha je zdrojem informací o společensky významných romských osobnostech. Kniha je přínosná také pro množství odkazů na další doporučenou literaturu. Pro všechny čtenáře je kniha napsána čtivým jazykem a každý si zde najde informace, které potřebuje – ať už se jedná, odkud Romové přišli do Evropy, proč se vlastně jmenují Romové, kdo jsou jejich předci, co vše si museli v dávných dobách přetpět, jak probíhalo jejich usazování, jaká jsou jejich tradiční řemesla i to, jak žijí v současnosti. Konec knihy přináší i významné romské osobnosti – např. Antonín Gondolán, Elena Lacková, Jožko Piťo, Tera Fabiánová a další.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena, 1993. *Šaj pes dovakeras (Můžeme se domluvit)*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP Olomouc. ISBN 80-7067-355-9.

Průkopnice a zakladatelka české romistiky ve své knize hovoří o ochotě a schopnosti se dorozumět, o síle stereotypu, o humánních, ale i nehumánních reakcích na odlišnost, o mylné iluzi civilizační nadřazenosti a o tom, jak se začala učit romsky. Předsudky majority jsou zakořeněné a velmi těžce jsou odbourávány. Společnost lpí na svých zavedených stereotypech a jen velmi nerada si připouští odlišnosti, které s sebou minorita přináší.

JAKOUBEK, Marek a Tomáš HIRT (eds.), 2004. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 80-86473-83-X.

Sborník navazuje na předcházející soubor o romských osadách a je rozšířen o uvedení nových kontextů. Vedle antropologických příspěvků tak stojí články vedené z pozic dalších společenských disciplín (ekonomie, sociální práce, lingvistika, historie a etnografie) a kromě kultury romských osad na Slovensku jsou předmětem zájmu i vyloučené lokality či evropské etnoemancipační hnutí.

KALEJA, Martin a Jan KNEJP (eds.), 2009. *Mluvme o Romech Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-708-3.

Sborník i ucelený soubor textů více autorů je výkladem o romské menšině v obecném zaměření. Obsahuje informace o romské kultuře a také velmi zajímavé rozdělení Romů na několik skupin dle jejich původu nebo řemesel, kterým se rodiny Romů věnovaly. Jsou zde zmiňována tradiční řemesla, výtvarné umění a také např. romská hudba, cítění a vnímání romských lidí. Publikace obsahuje základní informace o romské kultuře a příčinách chudoby romského obyvatelstva. Kniha je tematicky bohatá, avšak jen stručně shrnuje danou problematiku.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

Charakter publikace je řazen mezi základní tituly především pro studenty humanitních oborů. Podává ucelené informace o vývoji sociální pedagogiky v České republice i ve světě. Odráží metodologická východiska a pedagogiku řadí mezi vědní disciplíny. Publikace nastiňuje problematiku sociálního prostředí, institucí a poukazuje na možnosti pomoci lidem v krizových situacích. Uvědomuje si důležitost multikulturní spolupráce a uvádí soužití majority se sociálně vyloučenými skupinami. Autor velmi přesvědčivě podává informace o teoretických otázkách a také o možnostech, jak řešit sociální otázky v České republice.

LIÉGEOIS, Jean-Pierre, 1995. *Rómovia, cikáni, kočovníci*. Bratislava: Vydalo Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy. ISBN 80-967380-4-6.

Kniha významně popisuje, jakým způsobem máme Cikány a kočovníky chápat, poukazuje také na bohatou romskou kulturu, životní styl Romů, jejich identitu a sílu, kterou prokázali v průběhu věků. Byli pronásledováni a museli prožívat útrapy s tímto spojené. Kniha je rozdělena do dvou částí, na část sociálně-kulturní a sociálně-politickou. Tímto rozdělením dává možnost pohledu ze dvou různých úhlů. Dílo zachycuje život často nepochopených a podceňovaných Cikánů a zároveň je ukazuje jako neobyčejné lidi, kteří měli složitou historií. Velký důraz je kladen na rodinu, náboženství a umění. Kniha je svým charakterem zajímavá pro pedagogy, sociální pracovníky, ale i romské organizace a občanská sdružení, už proto, že podává výčet možností jak s Romy lépe spolupracovat a alespoň částečně pochopit jejich život, jejich kulturu, historii a cenné hodnoty.

MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

Zkušený autor zde vysvětluje základní termíny sociální práce s ohledem na situaci v České republice, ale i ve světě. Zároveň uvádí i pojmy sousedních vědních oborů, které se na polo sociální práce velmi často používají. Do slovníku jsou zařazena hesla zahrnující konceptuální schémata společenských věd, metody sociální práce a jiných pomáhajících oborů a také instituce, které provádějí sociální práci. Autor publikace věnuje pozornost i sociálním službám a jejich hodnocení a taktéž celému systému sociálního zabezpečení. Čtenář zde najde informace týkající se psychického zdraví, systému zdravotní péče, problematiky sociálního vyloučení, nezaměstnanosti a chudoby, menšin a migrace. Uvádí hesla týkající se ohrožených skupin, závislostí, rizikového chování, ústavní výchovy apod. Kniha je určena studentům sociální práce a sociální pedagogiky, vychovatelům a učitelům, pracovníkům, státní správy, justice, samosprávy i nevládních organizací.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 2003. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X.

Přední český psycholog spolu se sociální pracovníci přináší obsáhlou, ale přehlednou syntézu poznatků nejrůznějších oborů, ať už se jedná o psychologii, sociologii, právní vědy nebo pedagogiku. Ukazují, co už dnes víme o příčinách delikventního chování mládeže a jaké metody prevence i represe dnes existují. Publikace klade velký důraz na nové, u nás teprve zaváděné metody tohoto závažného společenského problému a na porovnání jejich

efektivitu. Teorie je prokládána řadou příběhů, případových studií a popisů konkrétních projektů. Kniha je doplněna přehledem právních norem vztahujících se k dětem a mládeži, a platících nejen u nás, ale i v celé Evropě.

NAVRÁTIL, Pavel a kolektiv, 2003. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8.

Publikace odráží aktuální stav mezi majoritou a minoritou romských lidí. Informace získané v deseti různých městech – Chomutov, Ústí nad Labem, Ostrava, Vsetín, Pardubice, Český Krumlov, Uherské Hradiště, Brno, Přerov, Staré Město u Uherského Hradiště - popisují problémy s Romy, se kterými se města potýkají. Problémy s menšinami jsou zřejmé zejména v jejich integraci a s tím souvisejícím sociálním vyloučením. Dílo popisuje problematiku sociálního vyloučení od základů do širších souvislostí a poukazuje na to, jak může být integrační politika vázána na podmínky konkrétní lokality. Věnuje pozornost perspektivám integrace ve světle výzkumu a příkladům „dobré“ praxe v boji proti sociálnímu vyloučení Romů, jak od nás, tak ze zahraničí. Kniha je určena studentům sociální práce, kulturní antropologie a dalších sociálních obrů, sociálním pracovníkům, ale také těm, kteří se zajímají o konkrétní aktuální problémy naší společnosti.

NEČAS, Ctibor, 1999. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-7076-952-2.

Dílo je přínosným zdrojem informací o historii a původu Romů. Větší část publikace je věnována historii do 20. století, kdy se vytvářel nejen tady u nás, ale i v celé Evropě negativní a nenávistný vztah k Romům. Největší nenávist vůči Romům u nás byly za vlády Marie Terezie a Josefa II., tehdy se Romy snažili násilně začlenit do společnosti a upírali jim jejich kočovný život. Druhá část knihy je věnována dějinám 20. století, meziválečnému období, období druhé světové války a romské genocidě, která dosáhla obrovských rozměrů. Publikace je velmi dobrým a přínosným zdrojem informací o historii a dějinách kultury Romů.

Pracovní skupina pro dodefinování NZDM – pracovní orgán České asociace streetwork, o. s. sdružující nízkoprahové sociální služby (ČAS), 2008. *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Praha: Česká asociace streetwork, o. s.

Důležitá metodická příručka pro všechny pracovníky v sociálních službách, ale také pro širokou veřejnost. Tento ucelený soubor definuje NZDM a předkládá informace o základních pojmech, které jsou s NZDM spojené. Mezi nejdůležitější potom uvádí cíle, cílové

skupiny, principy, odbornou terminologii, která je s tématem spjatá a připomíná také legislativní ukotvení služby.

PRŮCHA, Jan, 2001. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-584-9.

Kniha přináší kromě základních informací o známějších typech alternativních škol poznatky o jejich kladech a záporech, jak je zjišťuje nezávislý výzkum. Důraz je kladen na nové a inovativní koncepce a vzdělávání a školství, které ve světě vznikly v nedávných letech. Kniha je určena studentům, učitelům pedagogických i sociálních věd, ale také rodičům.

STOJKA, Peter a Rastislav PIVOŇ, 2003. *Náš život – Amáro trajo*. Bratislava: Slavomír Drozd studio pre Nadáciu INFOROMA. ISBN 80-969055-0-3.

Velmi působivý a atraktivní česko-romský text, který je zároveň doplněn autentickými fotografiemi. Popisuje důležité obřady, které nesmí v životě Romů chybět. Řadí se zde např. křest, svatba, pohřeb, zasnuby. Velmi zvláštní a čtivé je i poukázání na romské soudnictví a postavení muže a ženy v olašské společnosti. Každá kapitola je věnována také osobním zkušenostem autora. Kniha vysvětluje pojem „Romstvo“, který je popisován jako něco, co by měl každý správný Rom dodržovat. Jsou to: Kmotrovství, křest, zasnuby, svatba, romský soud, úcta, přání, písně, tanec, oblékání, romská jména a olašský jazyk a řeč. Romstvo je v souhrnu soubor určitých pravidel, zvyků a zásad, které by pro správného Roma měly být samozřejmostí.

ŠOTOLOVÁ, Eva, 2011. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0277-0.

Publikace vychází ze základních historických informací o romském etniku, zachycuje snahy o jeho asimilaci a integraci. Zabývá se také problematikou romského jazyka a zaměřuje se na oblast vzdělávání, které je pro začlenění Romů do společnosti nejdůležitějším předpokladem. Kniha je rozdělena do pěti kapitol, z nichž každá vypovídá o určitém problému, ať už se jedná o nedávnou historii a genocidu, nesnášenlivost majority, specifiku romského jazyka, který je bohatý na vyjádření pocitů Romů. Nejpřínosnější částí knihy je kapitola o vztahu Romů ke škole a ke vzdělávání. Poslední kapitola pak ukazuje na různé situace v zahraničí. Kniha je určena jak pedagogům a pracovníkům všech typů a stupňů škol, tak také studentům pedagogických fakult vysokých škol a pracovníkům pedagogických center.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK

1. Pohlaví

- muž žena

2. Kolik je Ti let?

- 6 – 10 let 11 – 14 let
 15 – 18 let 19 – 21 let
 22 – 26 let

3. Vzdělání

- základní vyučen, střední (bez maturity)
 vyučen, střední (s maturitou) vyšší odborné
 vysokoškolské

4. Kde bydlíš?

- vyloučená lokalita město
 vesnice

5. Odkud jsi se dozvěděl/a o nízkoprahovém zařízení jako o sociální službě?

- od kamaráda ze školy
 od rodičů od někoho jiného

6. Víš, co je náplní a posláním nízkoprahového zařízení?

- ano ne

7. Víš, kde můžeš čerpat informace o působení nízkoprahu ve tvém okolí?

- ano ne

8. Myslíš si, že víš, jak to v klubu funguje, jaká jsou pravidla klubu a co se od tebe očekává?

- ano, vím ne, nevím
 myslím si, že vím

9. Jak dlouho navštěvuješ klub?

- do 1 roku 1 – 2 roky
 2 – 3 roky více jak 3 roky

10. Víš, jaké volnočasové aktivity v klubu existují?

- ano ne

11. Které volnočasové aktivity v klubu preferuješ?

- výtvarný kroužek
- hudební kroužek
- tanec
- stolní hry
- PC
- výlety, poznání
- fotbálek, ping pong
- rozhovory s pracovníky
- rozhovory s kamarády
- žádné, nudím se

12. Jsi spokojen/a s nabídkou volnočasových aktivit, pokud odpovíš ne, uveď, co ti v klubu chybí a co je možné vylepšit.

- jsem spokojen/a
  - ne, nejsem spokojen/a
- .....

13. Preferuješ jen jeden klub, který je ve městě Vsetín, nebo navštěvuješ současně více klubů?

- ano
- ne, navštěvuji více klubů ve městě Vsetín

14. Navštěvuješ kromě klubu i jiné kroužky?

- ano
- ne

15. Jak často navštěvuješ klub?

- každý otevírací den
- skoro každý den
- asi dvakrát týdně
- asi jedenkrát týdně
- jen někdy

16. Podporují tě rodiče při trávení volného času?

- ano
- ne

17. Kolik volného času máš?

- 1 hodinu denně
- 2 hodiny denně
- 3 – 4 hodiny denně
- víc jak 5 hodin denně

18. Jak trávíš volný čas nejčastěji?

- doma
  - v klubu
  - s kamarády
  - sám, sama
  - v kroužcích
  - jinak, uveď jak
- .....

19. Jaký máš vztah k alkoholu, kouření a jiným návykovým látkám?

- mám zkušenosti s alkoholem a kouřením
- mám zkušenosti i s jinými návykovými látkami
- nemám žádné zkušenosti

20. Dopustil/a jsi se někdy krádeže, násilí, šikany, nebo jiného přestupku?

- ano
- ne

21. Byl jsi trestán/a za své chování?

- ano ne

22. Co by jsi dělal/a, kdyby klub přestal fungovat?

- chodil bych jinam nechodil bych nikam
 jiná činnosti (uved' jaká) nedovedu si představit, že by klub přestal fungovat

Milí uživatelé,

jmenuji se Radka Šimčíková, jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto si Vás dovoluji požádat o vyplnění dotazníku, který se vztahuje k mé bakalářské práci zabývající se výzkumem role nízkoprahových zařízení ve městě Vsetín a jejich působnosti na volný čas romských dětí a mládeže. Dotazník je zcela anonymní a získané informace budou použity výhradně k účelům mé práce.

Označujte prosím pouze jednu možnost, která odpovídá vašemu názoru. Tuto možnost je možné doplnit vlastními slovy.

Děkuji za váš čas a ochotu při vyplňování dotazníku.